Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ. БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 201 (16424) | 1983 оной сентябриин 1, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

«Дахин hургуулидаа ошохомнай»
Н. ЕФИМОВЭЙ фотоэтюд.

ЭРДЭМ hУРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛ ЭХИЛХЭНЬ

ХҮМҮҮЖҮҮЛХЫ ҮҮРГЭНЬ ЕХЭ

[illegible]

...улам ехээр хурсадаха... ...лалай хүдэлмэриин удха шадуулнэ, hурган хүмүүжүүлгын нарижуулха эрилтэ багш... коллективүүдэй урда табина. ...hоор хүмүүжүүлгын сагай ...түсэл харюусадаг байхань ...ССэй ЦК-гай июниин (1983 ...) ...нэрэ совет хүн тухай имэ ...бэшэ хэлэгдээ ха юм: «...патриот ба интернациона... ...змын нангин дээдэ зорил... ...зүб байhандань этигэдэг ...волюционно тэмсэлэй болон ...зохёон байгуулалтын үе... ...гаhан байна. Эдэбхитэй ...гүрэнэй ба ниитын бү... ...р үнэн зүрхэнhөө hонир... ...а эдэбхи үүсхэлтэйгээр, ...хандадаг ябадал тэрэнэй ...шанарнууд мүн». Совет ...имэл хүниие hурган ...ёhотой байна бшуу. Пар... ...ободолнуудые hурагшадай ...хэ уялгатай классуудай ...д болон пионервожата... ...тэ харюусалгатайгаар, ...р мэдэрэлтэйгээр хандаха ...дээрээ hурагшадай нии... ...ие эмхидхэлгэдэ дутуу ...hаа ушарна гээшэ. Жэ... ...гаа амаралтын үедэ үхи... ...hан участогуудтаа огоро... ...жэмэс үргүүлжэ, үбhэ ...сабсажа, Эдеэ хоолой ...бэлүүлхэ хэрэгтэ өөhэдын ...хубитые оруулалсана. Гэ... ...лгэй хүдэлмэридэ ехэ... ...hэ, пионернүүдэй, зарим... ...удайшье эдэбхи үүсхэ... ...ража, ажалдань нилээд... ...та хэhэн ушарнуудые за... ...ор. Тиихэдээ эдэ коллек... ...ай дүнгүүд гансал хуб... ...р согсологдожо, хүдэлмэ... ...тухы удхань анхарагдан... ...ц юм.

...дэhээр, ажалай журам ...ын бата нүхэсэл ха юм. ...р коллективүүд ажалдаа ...ээр хүдэлдэг. Энэ хадаа ...коллективүүдтэ сэхэ хабаа... ...айраг ябадалда эсэргүү ...залуу үетэниие хүмүү... ...классуудые хүтэлбэрилэг... ...үүргэ байhаниинь арсаша...

...лай хэлэhэнэй ёhоор, мү... ...лассуудай hурагшад эллэб ...далнууд дээрэ өөhэдөө бо... ...гаа, шухала шиидхэбэри... ...үлэй туhагүйгөөр абаха ...ихой. Энээндэнь багшанар ...элдэб янзын факультати... ...туhалха зэргэтэй. ...үхибүүдэй бэеын тамирые зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдана. Ажалдаа ёhотой шуhал абьяас оложо хүдэлдэг физкультурын багшанар hургалта бүхэниие спортивно-гигиеническэ журамда дадхажа шададаг байна. Энэ талаар Кабанскын дунда hургуулиин физкультурын багша В. Н. Жилинэй ажалай дүршэл бусадта hургаал жэшээ боломоор гэжэ hанагдана. Залуу үетэниие үргэн мэдэсэтэйгээр хүмүүжүүлхын тула түүхын, обществоведениин, литературын, хүгжэмэй болон уран зурагай хэшээлнүүдые ухаа түгэлдэрөөр, үргэн дэлисэтэйгээр үнгэргэхэ шухала. Энэ талаар Харланай, Хэрэлтын, Онохойн, Загарайн, Гаагрын, Улаан-Үдын 45-дахи hургуулинуудай коллективүүд оролдосо ехэтэйгээр хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэлгэдэ. Гэбэшье республикын олонхи hургуулинуудта энэ асуудал хүсэд шиидхэгдээгүй байhаар.

Ажалай коллективүүд тухай Хуули, мүн «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэриие шангадхаха тухай» гэhэн КПСС-эй ЦК-гай hаяхан баталан абаhан тогтоол хүмүүжүүлхы хүдэлмэрэе улам үргэдхэхэ арга боломжонуудые hургуулинуудта олгоhон байна.

Гэхэ зуура, багша бүхэнэй ажалда эдэбхи үүсхэлтэйгээр зохёохы үндэр мэдэрэлтэйгээр хандаха ёhотой байhаниинь арсашагүй ха юм. Тиимэ хүнүүд республика дотором яhала олон бии. Жэшээлбэл, СССР-эй арадай багшын нэрэ зэргэдэ hаяхан хүртэhэн Хурамхаанай районой Гаагрын дунда hургуулиин математикын багша Мария Чириповна Гармаевагай ажалайнь намтар залуу үетэндэ үлгэр жэшээ боложо үгэдэг. Бэлигтэй багшын hургашад hуралсалай программаар хараалагдаhан хэшээлнүүдые сүм хадуужа абахаhаа гадна, өөhэдөө нэмэлтэ литература уншадаг, эрдэм мэдэсээ үргэдхэдэг юм. Мүнөө Хурамхаанай райондо хүдэлжэ байhан физикэ болон математика заадаг 56 багшанарай 14-ниинь Мария Чириповнагай шабинар юм.

Хорин 1-дэхи дунда hургуулиин ород хэлэнэй ба литературын багша, Хүндэлэлэй Тэмдэг орденой кавалер Евгения Илларионовна Красноруцкая hурагшадтаа багшын мэргэжэл шэлүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуулдаг байна. Эдэбхитэй ниитын ажал ябуулагша, эрхим хүмүүжүүлэгшэ гэжэ тэрэ район дотороо суурханхай.

РСФСР-эй габьяата багша Чимитцу Шоймполовна Санжижапова Бэшүүрэй районой Шэбэртын дунда hургуулида түүхэ болон обществоведени заадаг юм. Классуудые эрхимээр хүтэлбэрилхэhээ гадна, залуу багшанарые hурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй ханамжа ехэтэйгээр хандадаг байhаниие тэмдэглэлтэй. Багшанарай коллективүүдые толгойлогшодой хүмүүжүүлхы үүргын айхабтар ехэ байhаниинь арсашагүй. Бусадта эрилтэ табихын тула хүтэлбэрилэгшэ өөрөө шумууhан бэрхэ, үргэн мэдэсэтэй, эдэбхи үүсхэл түгэс байха зэргэтэй ха юм. Багшанарай коллективүүдые хүтэлбэрилэгшэдэй дундаhаа Н. Н. Гомбоев (Харланай дунда hургуули), В. В. Быкова (Юрөөгэй туhаламжын hургуули), Т. М. Селиванова (Бэшүүрэй найман жэлэй hургуули), Ю. Ф. Островский (Михайловкын дунда hургуули), Л. Ф. Муруева (Удинскын дунда hургуули) гэгшэд эрхим ажалаараа шалгарна.

Харин тиихэдэ зарим хүтэлбэрилэгшэд мэдэлдэнь ородог хүнүүдэй дура хүндые үнэгүй сэнгээр худалдажа абахые оролдодог, тиимэhээ хүдэлмэришэдтөө эрилтэ багатайгаар хандажа, бардам зангаар аашалдаг байна. Имэ зон ажалша коллективүүдэй нэрэ хүндые бузарлана, олониитэдэ харша ябадал гаргана гээшэ.

Мүнөө үедэ ажалша коллективүүдэй хүмүүжүүлхы үүргэнь нилээд ехээр дээшэлээ. Тиимэhээ hургуулиин хүдэлмэрилэгшэ бүхэн коллективэйнгээ хамтын ажалай түлөө харюусалгатай байhанаа сэдьхэлээрээ мэдэрхэ, үе сагай эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, хүдэлмэреэ шадамараар эмхидхэхэ ёhотой болоно.

Август hарынгаа заншалта зүблөөндэ суглараhан багшанарай коллективүүдэй ажалай тоосоогоор бодожо үзэхэдэ, республикымнай багшанар hуралсалай шэнэ жэлые шэнэ эдэбхи хэшээлтэйгээр эхилбэ.

З. ПИРОГОВА,
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министрэй орлогшо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ээлжээтэ заседани августын 30-да Кремль соо болобо.

Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ талаар Белоруссиин ССР-эй арадай депутадуудай Соведүүдэй хэhэн хүдэлмэри тухай асуудалые Президиум хаража үзөө. Белоруссиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ И. Е. Поляков мэдээсэл хэhэн байна.

Энэ табан жэлдэ республика дотор хүдөө ажахые хүгжөөлгэ зарим тэды удааржа, тэрэнэй экономическа үрэ дүнгүүд доошолhон байна гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Хараалагдаhан түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула гүрэнэй, түсэблэлгын ба ажалай журамые али бүхы талаарнь бэхижүүлхэ хэрэгтэй гэжэ онсолон заагдаба.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай майн ба ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ талаар республикын совет болон ажахын зургаанүүдэй хүдэлмэриие шангадхахыень, газараа, оньhото техникээр үтэгжүүлгэнүүдээ, бүхы үйлэдбэриин хүсэеэ hайнаар хэрэглэхын, хүдөө нютагуудай социальна hуудал байдалые саашаданъ хубилгахын, энэ жэлэй түсэбүүд болон социалис уялгануудые, бүхы арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэдэнэй харюусалга дээшэлүүлхыень тогтоол дотор Белоруссиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ дурадхагдаа.

Хүдөө ажахын техникэ, запасной частьнууд болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилэн гаргажа эльгээхэ хэрэгтэ хабаатай асуудалнуудые арадай депутадуудай Соведүүд саг үргэлжэ анхаралдаа байлгаха, республикын бүхы агропромышленна комплексын предприятинуудай, эмхинүүдэй хүдэлмэриин хойноhоо нүлөө ехэтэй хиналта тогтоохо ёhотой.

Хүдөө нютагуудай социальна hуудал байдалай асуудалнуудые шиидхэхэ хүдэлмэрээ hайжаруулхыень, hуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болголгодо, хүдөөгэй хүн зониие хангалгые hайжаруулгада анхаралаа ехээр хандуулхыень Белоруссиин ССР-эй нютагай Соведүүдтэ, тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ дурадхагдаба. Агропромышленна комплексын предприятинуудые, эмхинүүдые залан хүтэлбэрилхэ хэрэгые, тэдэнэй ажал ябуулгые тааралдуулан зохилдуулха хэрэгые hайжаруулгада, ажахын тоосоое, бригадна подрядые, ажалай ба үйлэдбэриин эмхидхэлэй бусад түрүү онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлгэдэ агропромышленна нэгэдэлнүүдтэ саг үргэлжын бодото туhаламжа үзүүлхэ; агропромышленна эрхим түрүү нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые саг үргэлжэ согсолхо, дэлгэрүүлэн нэбтэрүүлхэ шухала гэжэ заагдаhан байна.

Удаань заседани дээрэ гэр байрын хуулиие гүйсэдхэн бэелүүлхэ талаар Новосибирскэ областиин арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэри тухай асуудалые хаража үзэбэ. Арадай депутадуудай Новосибирскэ областной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Филатов мэдээсэл хэбэ.

Мэдээсэл дотор, хэлэгдэhэн үгэнүүд соо энэ талаар hайн дүй дүршэл тухай заагдахаhаа гадна, гэр байра бариха түсэбүүдые дүүргэхэ, гэр байрын хуулиие гүйсэдхэн бэелүүлхэ талаар Новосибирскэ областиин арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэридэ гори дутуу лунданууд ушарна гэжэ тэмдэглэгдээ. Гэр байра барилгала хуулиин эрилтэнүүд хазагайруулагдана. Албан зургаанай мэдэлэй гэр байрын фондые нютагай Соведүүдэй мэдэлдэ дамжуулан үгэлгэ хангалтагүй удаанаар бэелүүлэгдэнэ, гэр байрын фондые hайнаар байлгаха тухай анхарал оролдолго багаар хандуулагдана. Гэр байрын асуудалнуудаар мэдүүлгэнүүд болон гомдолнуудые хаража үзэлгэдэ анхаралгүйгөөр, ёhын тэдыдэ хандаха ушар баримтанууд дайралдана.

«Байрын гэрнүүд болон социально-ажаhуудалай объектнүүдые бариха түсэбүүдые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые, байрын гэрнүүдые болон социально-ажаhуудалай объектнүүдые бариха түсэбүүдые бэелүүлхэ талаар арадай депутадуудай Соведүүдэй зорилгонууд тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоолые бэелүүлхэ хүдэлмэреэ шангадхахыень тогтоол соо Новосибирскэ областиин арадай депутадуудай Соведүүдтэ, тэдэнэй мэдэлэй зургаануудта даалгагдаа. Зохихо предприятинууд болон эмхинүүдтэй хамта 1983 ондо, бүхы арбан нэгэдэхи табан жэлдэ байрын гэрнүүдые бариха түсэбүүдые бэелүүлхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые зохёон бэелүүлхэ. Гэр байрын хуулиин ба гэр байрын бусад хуулинуудай эрилтэнүүдые наринаар бэелүүлхэ, тэдэниие гүйсэдхэлгын хойноhоо предприятинуудай, эмхи зургаанудай, организацинуудай хиналтые шангадхаха; гэр байра барилгын түсэбүүдые дүүргэхэ, гэр байрын фондые хэрэглэхэ, hайнаар харууhалха хэрэгтэ саг үргэлжын комиссинуудай, депутадай постнуудай, хүн зоной ниитын эмхинүүдэй үүсхэл эдэбхиие дээшэлүүлхэ.

Гэр байраяа hайжаруулхаар болоhон эрхэтэдые бүридхэлдэ абалгада, мүн гэр байра хубаарилгада, олголгодо ёhотой гурим тогтоохыень дурадхагдаа. Гэр байрын кооперациие эдэбхитэйгээр хүгжөөхэ, илангаяа хүдөө нютагуудта хубиин гэр байра барилгые үргэдхэхэ, нютагай барилгын материалнуудаар эрхэтэдэй эрилтэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хангаха.

СССР-эй Барилгын министерствэдэ, СССР-эй Хүдөөгэй барилгын министерствэдэ, Новосибирскэ областьдо барилгахабсаралгын хүдэлмэри хэдэг бусад министерствэнүүдтэ, мүн ССР Союзай Прокуратурада, СССР-эй Арадай хиналтын комитедтэ, СССР-эй Юстициин министерствэдэ, СССР-эй Верховно Суудтэ зохихо даалгабаринуудые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум үгэбэ.

Гэр байрын хуулиие гүйсэдхэн бэелүүлхэ талаар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй ажал ябуулгада саг үргэлжэ анхаралаа хандуулхыень союзна республиканудай Верховно Соведэй Президиумүүдтэ дурадхагдаа.

Гүрэнэй ажабайдалай бусад зарим асуудалнууд заседани дээрэ мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

(ТАСС).

МАЛАА hАЙН ТЭЖЭЭЛЭЭР ХАНГАЯ!

ОЛОНОЙ ХҮСЭНДЭ ТҮШЭГЛЭН

Эгээл мүнөө үедэ хүдөөгэй ажалшадта айхабтар халуун хүдэлмэриин хаhа ороод байна. Эдэ үдэрнүүдтэ манай «Маяк» колхозойхид ниитынгээ адууhа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэжэ абахын тула түйлай ехэ оролдосотойгоор хүдэлнэ.

Хэнэйшье мэдэhээр, үбhэ хуряалгын эхилhэнhээ хойшо ганса манай эндэ бэшэ, бүхы республика дотор нилээд удаан саг соо үргэлжэ хура бороон ороод, ехэ hаад бэрхэшээл ушаруулаа ха юм даа. Харин август hарын хоёрдохи хахадтал наратай сэлмэг үдэрнүүд тогтожо, үбhэшэдтэ одоол эршэмтэйгээр хүдэлхэ, үбhэ тэжээл бэлэдхэлгые урагшатай hайнаар ябуулха арга олгоо гээшэ. Сагай уларилhаа боложо гээгдэhэн, алдаhанаа тэхэрюулхэ хүсөөхэ гэжэ бүхы хүн зомнай үглөөнэй бүрэнхыhөө үдэшын харанхы болотор ажаллана гэхэдэ алдуугүй.

Манай багахан ажахы түсэбэйнгөө ёhоор хамтадаа 7449 центнер үбhэ, 4000 тонно силос, 600 тонно сенаж бэлэдхэхэ зэргэтэй. Эдэ бүгэдэ тэжээл суглуулжа абахын тула үбhэ хуряалгын—4, силос болон сенаж даралгын оньhожоруулагдаhан, 1 звено байгуулаад, тэдэниие хамтын подрядай гуримда оруулжа, хуряажа абаhан үбhэ тэжээлэйнь зэргээр ажалай түлөөhэ үгэхөөр тогтооhон байгаабди. Эдэ звенонууд өөhэд өөhэдынгөө участогуудые хэмжээд, тэндэhээ тэды шэнээн үбhэ абахабди гэжэ түсэблэhэн. Хүсэд хүрэхэ техникээршье хангагдаhан юм. Үбhэшэд hайн дураараа звенонуудта нэгэдэhэн байна.

Эгээн түрүүшын хамтын подрядай гуримаар хүдэлхэ үбhэ хуряалгынгаа звенонуудай ажалай түлөөhэ, салин хүлhые зүбөөр тогтоожо, тэрэниие бүхы талаhаань хаража баталаа hэмди. hайн шанартайгаар лэ хуряагдажа hурилэгдэhэн, хорёологдоhон, колхозой фуражирта актаар тушаагдаhан үбhэн эгээл hүүлшын дүнгүүдээр сэгнэгдэжэ, салин түлөөhэн үгтэхэ болонхой. Тэрэнэй ёhоор нэгэдэхи сортоор абтаhан центнер үбhэн—1 түхэриг 40 мүнгэтэ, хоёрдохи сортын—1 түхэриг 20 мүнгэтэ, гурбадахи сортын—80 мүнгэтэ гэжэ сэгнэгдэнэ. Хэрбээ илангаяа нэгэдэхи, хоёрдохи сортын үбhэнэй түсэбhөө гадуур тушаагдаhан байгаа hаань, түлөөhэниинь хоёр дахин ехээр түлэгдэхэ юм. Элэ сэгнэлтэнүүдээр олоhон мүнгэеэ звеногой гэшүүд өөhэдөө хэлсэжэ, зүбөөр хубаарилан абаха байна.

Гадна үбhэ хуряалгын ажалые саг сооhь, hайн шанартайгаар үнгэргэхын тула колхозой правлени, партком, профком болон комсомолой комитет социалис мүрысөөнэй дүримүүдые зохёожо баталаа. Энэ халуун хаhын үедэ эмхидхэл hайнтай, журам шангатай байжа, үбhэ хуряаха түсэбөө эгээн ехээр үлүүлэн дүүргээд, 70 процентыень эрхим шанартайгаар хуряаhан, звено Хүндэлэлэй грамотаар, нэгэ хонёор болон 300 түхэриг мүнгөөр шагнаглаха зэргэтэй. Хоёрдохи hуури эзэлhэн звенодо 150 түхэриг барюулагдаха болоно. Ямар звеногой хэдыдэхи hууринуудые эзэлhыень үбhэ хуряалгын ажалай дүүрэhэн хойно мэдээсэгдэхэ ушартай. Харин мүнөө үбhэ хуряалгын звенонуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд табан хоног бүхэндэ гаргагдажа, түрүүлhэн звеногой хүндэлэлдэ колхозой түб тосхондо ажалай алдар солын Улаан туг үргэгдэнэ.

Үбhэ хуряалгын хүдэлмэриин эхилхэhээ хойшо үнинэй луговод Петр Сындеевич Игнашкеевэй звено саг үргэлжэ түрүүлжэ ябанхай. Тэрээндэ 101 гектар сабшалан актаар даалгагдажа үгтэhэн юм. Энэ газар дээрэhээ тэдэнэр 2000 центнер үбhэ хуряажа hурилхэ түсэбтэй. Звенодонь бүхыдөө 13 хүн хүдэлдэг. Үбhэ сабшаха, хуряаха хүсэд хүрэхэ техникэшье үгтэнхэй. Эндэ аха дүүнэр Анатолий болон Александр Ангрускаевтан эрхим hайнаар хүдэлнэ. Мүн коммунист А. Б. Ангрускаева (Петр Сындеевичэй нүхэр) амтатай эдеэ шанана, үбhэ сабшалсана, тармалсана. Звенонь түсэбөө дүүргэхэ дүтэлэнхэй.

Гужарай отделенидэ Алексей Петрович Черныхэй даадаг звено эрхим hайнаар хүдэлжэ байна. Эндэ 21 хүн 2497 центнер үбhэ хуряаха түсэбтэй юм. Мүнөө энэ түсэбэйнгөө хахадhаа үлүүе дүүргэнхэй. Мүн С. Д. Ухоев, С. Б. Шобосоев гэгшэдэй үбhэ хуряалгын звенонууд, П. Б. Санжихаевай силос даралгын звено hайнаар хүдэлнэ. Шэмэтэ тэжээл дараха ажалда бүхыдөө 45 хүн хабаадалсана. Мүн эндэ силосэй ургамал сабшаха, хуряаха 8 комбайн, ногоон тэжээл зөөхэ 11 автомашина табигданхай.

Энээнhээ гадна, колхозой мэргэжэлтэдтэ, бухгалтериин аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ, машинно-тракторна мастерскойн болон машинануудай хашаагай механизаторнуудта, барилгашадта үбhэ хуряалгаар хубиин даабаринууд үгтэнхэй. Эндэ эрэшүүл гектар газарай ногоо сабшажа, эхэнэрнүүд хахад гектарай үбhэ сабшажа тушааха болоно. Мүн Далахайн сомоной Соведэй харьяата газар дээрэ байhан эмхи зургаанудай (hургуули, хүүгэдэй сад-ясли, почто, фельдшерскэ пункт гэхэ мэтын) хүдэлмэрилэгшэд тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадалсана.

Манай колхозой ажалшад нигэжэ ниитынгээ адууhа малда хүсэд хүрэхэ эрхим шанартай үбhэ тэжээл бэлэдхэжэ, мяха болон hү элбэг ехээр үйлэдбэрилхэ оронойнгоо Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые оруулалсаха гэжэ үнэн зүрхэнhөө оролдожо байна.

П. МАХАРОВ.
Түнхэнэй районой «Маяк» колхозой түрүүлэгшэ.

ДООДО-НУГЫНХИД УРАГШАТАЙ

Хорин районой Хүрбын совхозой үбhэ хуряалгын Доодо-Нугын бригадые Бата-Мүнхэ Самбуев ударидадаг юм. Энэ бригадада 20 хүн хүдэлмэрилнэ. Оролдосотой шадамар хүтэлбэриин хүсөөр тэдэнэр үбhэ хуряаха хүдэлмэридөө ехэ амжалта түйлаба. Сагай уларилай үбhэ хуряалгада хэды hаад ушаруулбашье hаань, бригадын үдэр бүриин ажалай зүбөөр эмхидхэгдэhэн дээрэhээ хүн бүхэн бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Ногоон тракторaар, морин косилкаар, мүн гар хажуураар сабшагдана. Республикын габьяата механизатор Бизья Ешиевэй ударидалга доро залуу механизаторнууд Дондоков Аюр, Бандаев Доржо, Казазаев Валерий гэгшэд үдэр бүриингөө нормые ходо үлүүлнэ. Жамбалдоржиев Дашицырен морин косилкаар ногоо сабшахадаа, ехэ шадамар, бэрхэ байhанаа харуулна. Түс бригада 3500 центнер үбhэ хуряаха түсэбтэй юм. hүүлэй мэдээгээр тэдэнэр энэ даабаряа гурба шахуу мянган центнертэ хүргөөд байба. Гадна 400 тонно сенаж дараhан байна. Үбhэ хуряалгын габшагай ажал үргэлжэлhөөр. Бүхы совхозой механизаторнууд сооhоо энэ бригадын механизаторнууд түрүү hуурида гаража. КПСС-эй Хорин райкомой ба райгүйсэдкомой зүгhөө мүнгэн шанда, «Оньhожоруулагдамал түрүү бригада» гэhэн вымпелдэ хүртэбэ. Үниинэй пенсидэ гараhаншье hаа, өөрынгөө hайн дураар үбhэ хуряалгада хабаадагша Дарима Дашиева ехэ шадамараар эдеэ хоол бэлдэдэг hэн тула үбhэшэдэй магтаалда хүртэжэл байдаг шуу.

Н. НАНЗАТОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ТҮСЭБ ХАХАДЛАГДАА

Байгша ондо ниитынгээ адууhа малда үбhэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэжэ абахын тула Захааминай районой Хамниин совхозой ахалагша хонишод, малай гүүртые даагшад үбhэшэдэй звенонуудые хүтэлбэрилхөөр томилогдоhон юм. Мүнөө Сергей Цыдемпиловэй, Цырен-Дондок Галдановай, Николай Галдановай ударидадаг звенонуудай үбhэшэд урагшатайгаар ажаллана. Мүн түбэй hаалиин фермые даагша Гонгор Дашимолоновой хүтэлбэрилдэг коллектив социалис мүрысөөндэ жэншэдгүй эрхимлэнэ. Ажалай тэмсэлэй hүүлэй дүнгөөр багахан энэ звеногой үбhэшэд 500 гаран центнер үбhэ сабшажа hурилөө юм.

Хура бороогой hүүлээр наратай үдэрнүүдэй тогтоходо үбhэшэд сабшаhан ногоогоо hэбэрээн хатаажа, түргөөр тарман бухалладаг гуримтай. Удаань томо hуринуудые соможо жэрылгэнэ. Дурсагдагша звеногой үбhэшэд даажа абаhан 80 гектарай сабшаланhаа 1000 центнер үбhэ суглуулан hурилхэ зорилготой, бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажалланад.

Т. БАДМАЕВА.

РЕСПУБЛИКЫН ЗООВЕТЕРИНАРНА МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

КПСС-эй обкомдо республикын зооветеринарна мэргэжэлтэдэй зүблөөн үсэгэлдэр үнгэргэгдэбэ.

«Ажахын энэ жэлые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, мал үсхэбэрилгые hайжаруулха болон үбэлжэлгыень амжалтатайгаар үнгэргэхэ талаар зооветеринарна мэргэжэлтэдэй зорилгонууд» гэhэн асуудалаар Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо Б. Б. Балаганов элидхэл хэбэ.

Тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэдэ Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй районуудай хүдөө ажахын управлениинүүдэй ахамад зоотехнигүүд К. А. Торгашин, Р. В. Перелыгин, Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад зоотехник Г. Ч. Чойдопов, Загарайн районой «Гигант» колхозой ахамад зоотехник Н. Г. Заиграев, Хэжэнгын районой Загаhатын совхозой ахамад зоотехник Д. Б. Батомункуев, Улаан-Үдын районой хүдөө ажахын управлениин ахамад ветврач А. П. Телешев, Хорин районой хүдөө ажахын продукцинуудые бэлэдхэлгын ба шанарай талаар ахамад инспектор В. Ц. Цыренов, Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой зоотехник-селекционер С. Я. Конечных гэгшэд хабаадаба.

Зүблөөнэй түгэсхэлдэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев дэлгэрэнгы үгэ хэлэhэн байна.

Зүблөөндэ КПСС-эй ЦК-гай инструктор А. И. Кикоть, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, КПСС-эй обкомой секретарь В. Ф. Лысов, Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министр В. У. Дарханов гэгшэд хабаадаба.

ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ МИНИСТЕРСТВЭДЭ

...ын заабаритай ...1983 оной ...гүрэнэй ба ...худалдаа най... ...зургаануудта ха... ...хубсаhа ...бэлүүлагдаhан сэнгээр худалдалга эмхидхэгдэхэ байна.

Хүнгэн промышленностиин үргэн ехэ эдлэл хэрэгсэлнүүд; мүн соёлой-ажаhуудалай ба ажахын хэрэглэмжын дүн хамта 3 миллиард түхэригэй эд бараан наймаанда гаргагдаха.

Тэдэниие үдэр бүри худалдажа байдаг универмагууд, тусхай шэглэлтэй магазинууд болон худалдаа наймаанай бусад предприятинууд эдэ эд бараа наймаалха.

ШАГНАЛ

Партийна органуудта, тэрэшэлэн дотоодын хэрэгүүдэй органуудта үни удаан саг соо аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэйнгөө түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын таhагай начальник **Родионов Александр Константинович** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Ажахын органуудта үни удаан саг соо ашаг үрэтэйгөөр хүдэлhэнэйнгөө түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хэрэгүүдые эрхилдэг управлениин промышленностиин, хэлхээ холбооной болон ажаhуудалай эрилтэ хангадаг таhагай начальник **Невский Владимир Александрович** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИИЕ — ДЭЭДЭ ХЭМЖЭЭНДЭ

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он), мүн партиин обкомой XII пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, ниитэ политическэ хүдэлмэрие саашадань наринжуулха талаар колхозой партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай асуудал «Октябриин 60 жэлэй» колхозой партийна эхин организациин суглаан дээрэ зүбшэгдэбэ. Тэндэ парткомой гэшүүн, колхозой түрүүлэгшэ В. Н. Санданов элидхэл хэлэн байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ парткомой гэшүүн, Буряадай АССР-эй габьяата механизатор П. Г. Халилин, колхозой диспетчер Н. Ц. Цыдыпов, тракторно-таряалангай бригадые толгойлогшо Б. Д. Жигжитов, ахалагша агроном, колхозой профкомой түрүүлэгшэ Н. Д. Цыбикжапов, комсомолой эхин организациин секретарь Б. Б. Баинов, КПСС-эй райкомой инструктор В. Ц. Цыренов гэгшэд хабаадаа.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй һүүлээр партийна, гүрэнэй, ажалай журамай бэхижэһэнэй, түсэбэй дүүргэлтын түлөө кадрнуудай харюусалгые дээшэлүүлһэнэй ашаар колхозой фермэнүүд, бригаданууд арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түрүүшын хахадай түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэдэг гэжэ элидхэлшэ тодорхойлоо.

Колхозой тракторно-таряалан ажалай бригадын коллектив эмхитэйгээр ба агротехническэ болзор соо хабарай тарилгын хүдэлмэрие үнгэргөө. «Сагаан алтан» суглуулга колхоздо һайнаар эмхидхэгдээ. Хараалагдаһан 555 центнерэй оронд (физическэ шэгнүүрээр) 623 центнер ноохон хайшалагдаа гэхэ гү, али түсэб дүүргэлтэнь 112 процент болобо. Мүн хахад жэлэй һү хааха түсэб 111 процент дүүргэгдээ.

Ниитын адууһа малда тэжээл бэлэдхэлгын түлөө дундаа ябажа байна. Эхэ хонидые харуулһандаг арбан бригаданууд хоёр хоёр һүрилдэ болонхой. 700—800 центнер эрхим һайн үбһэн хураагдаа. Энэ жэлдэ 414 гектар сабшалангһаа 4544 центнер үбһэн һурилдэхэ юм. Борьёогой Үхэр шулуун гэжэ газарай сабшалан дээрэ 20 һүри болхоогдоо. Энэ жэлэй тоодо малай фермэ оролсоно. Тэжээл бэлэдхэхэдэ механизаторнууд М. Х. Камалов, В. Р. Ванданов, Б. Д. Мункуев, Б. М. Ганжуров, Р. Б. Цыренов, Б. Т. Мункуев, Ш. М. Камалов болон бусад үдэрэйнгөө нормые 120—130 процент дүүргэнэ.

Политическэ болон экономическэ һуралсалай, коммунис ажалай, һургуулинуудай байдал, социалис мүрысөөнэй эмхидхэл, ниитэ-политическэ хүдэлмэри тухай элидхэлшэ дэлгэрэнгы тогтоон, тодорхой шүүмжэлэл хэлэн байна. Политическэ һуралсалай шэнэ жэлые һайн бэлэдхэлтэйгээр угтаха, идэлгэжэ тэндэ һураха хүнүүдые зүбөөр тодорхойлхо, пропагандистнарые шэлэн томилхо хэрэгтэй.

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй, СССР-эй Верховно Советэй сессиин материалнуудые ажалша зондо тайлбарилан ойлгуулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байна. Политинформаторнууд Г. Ж. Гуржапов, В. Н. Самданов, Н. Д. Цыбикжапов, С. Б. Жигжитов, К. Д. Бадмаев, гадна 11 агитатор ажалшадай дунда горитой хүдэлмэри ябуулна.

Элидхэлые зүбшэн хэлсэхэдэ, Борьёогой сомоной Советэй түрүүлэгшэ Г. Ж. Гуржапов таряан ба сабшалан дээрэхи хүдэлмэри тухай онсолон хэлэбэ. Үмсын хамтын малаа сабшалан, таралан гэшүүүлгэтэй эрид тэмсэхэ ёһотойбди. Энээн тушаа Советэй гүйсэдхэм тусхай шиидхэбэри баталан абаа. Айл бүхэндэ нэгэ гектарай үбһэ хураажа, колхоздоо тушааха гэһэн даабари үгтэнхэй.

Комсомолой комитедэй секретарь Б. Баинов физкультура болон спорт дэлгэрүүлэлтын удха шанар, тэдэнэй залуу үетэнние хүмүүжүүлхэ эхэ үүргэтэй байһан тухай хэлээ. Энэ хэрэгтэ дутагдалнууд һаала бии. Тус асуудалаар КПСС-эй обкомой пленум дээрэ шүүмжэлхэ ажаглалта хэгдэһэн байгаа. Ушар тиимэһээ зохихо тобшолол эхэ улаатайдаи гүжэ тэрэ тэмдэглээ.

Һурагшадые зүбөөр хүмүүжүүлхэ тушаа тэдэнние ажалда дуратайгаар һургаха талаар манай Борьёогой найман жэлэй һургуулида ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Мүн һургуули үйлэдбэри хоёрой хоорондын харилсаае улам хүгжөөхэ шухала байһые тодорхойлбо. Һургуули ба колхоз хоёрой хэлсээнэй ёһоор Талын Булаг гэжэ газарта хүүгэдэй ажалай ба амаралтын лагерь ажаллана. Тэндэ шахан таргалуулхаар 2000 хурьгад тушаагдаба. Һурагшад үдэрһөө үдэртэ амжалта туйлажа, хурьгадай шэгнүүрые 140 — 145 граммаар сүүдкэдэ нэмүүлнэ. Энэ лагерь июниин 22-һоо ажалаа эхилээ. Арба дурагшад эдэ жэлһээ хүдэлнэ. Тэдэнэй тоо ехэ гашиин хүтэлбэри доро ажаллаадаг юм.

— КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ ажалша коллективүүдэй хүмүүжүүлхэ хүдэлмэрине һайжаруулха тон шухала гэжэ хэлэгдэһэн байна. Мүнөө манай коллективтэ урда бүхы хүдөлгэһэн кампаниие эмхитэйгээр ба саг болзортонь үнгэргэхэ гэһэн шухала зорилго табигдана. Тэрэнэй эмхидхэлһээ, ажалай шанга журамһаа дулдыдаха байнаал гэжэ элитэ. Гансал нимээрэ байдалай ажал түйһэр ургасала гээлтэйгүйгөөр хураагдаха болоно, — гэжэ коммунист О. Д. Мункуев онсолбо.

Ц. САГАЛЕЕВ,
манай штатнабэш корр.
Зэдын район.

Б УРЯАДАЙ АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн һайндэртэй дашарамдуулан, Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй заводой хамһабарии ажахы гүрэнэй түсэб болон социалис уялганууда дүүргэһэнэйнгээ түлөө ВЦСПС-эй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн.

Энэмнай 234 үхэртэй, тэрэ тоодо 80 һаамхай үнеэдтэй фермэ юм. Эндэ гурбан һаалишад А. И. Исупова, А. С. Плешкова, Н. Г. Бурлакова, туһалагша һаалишан Суевалова, мал харагшад П. Н. Молчанов, Г. А. Фадеев, Г. О. Зайцев, А. Володькин, тугалшад А. И. Селиванова, Л. П. Кобылкина, В. Г. Богалтина гэгшэд хүдэлдэг. Үбһэ тэжээлыень А. А. Протасов бэлдэн буйлуулдаг. Энэл даа бүхы коллектив.

Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ коллектив заводойнгоо хүдэлмэришэн бүхэндэ 200 килограмм һү, 10 килограмм мяха үгэһэн байна. Байгша оной хахад жэл соо һү һаалинь 137 тоннһоо дээшэлээ.

Тус заводто хамһабарии ажахы хэдэн жэлэй саана эмхидхэгдэжэ эхилһэн юм. Энэ асуудалаар КПСС-эй обкомой тогтоолой гаран сасуу түрүүшын 80 толгой үхэр худалдан абтажа, урдань эртүүр бэлдэгдэнхэй бэлэй байрада асарагдаа бэлэй. Эндэ малай тэжээл хубааха, үһалха, һү haaxa, шэбхэ шабааһыень арилгаха оньһожоруулагдамал түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой байгаа.

ХЭРЭГТЭЙ АЖАХЫ

Заводой хүдэлмэришэдэй, зохёон бүтээһэн түхеэрэлгэнүүд жэншэдгүй һайнаар хүдэлнэ. Фермэ соонь ариг сэбэр.

Энэ фермэ заводой бүхы коллективэй, директор В. П. Струневичэй онсо анхаралда байдаг юм. Үнэхөөрөө Валентин Иванович заводойнгоо гол цехүүдһээшье оло дахин тус фермээ эрьедэг гээд хөөрэлдэдэг болонхой. Тэрэнэй зүб, буруу тухай бодомжолоодшье яахамнайб,— заводой гол үйлэдбэриин, хамһабарии ажахын амжалтатай ябаһан ушар эндэхи ажалай эмхитэй, гуримтай байһые гэршэлнэ ха юм.

Заводой коллективэй хамһабариингаа ажахыда онсо анхарал хандуулдагта үнэншэмөөр. Предприятинуудта хамһабарии ажахынуудые эмхидхэхэ тухай КПСС-эй XXVI съездын, удаань КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд эндэ тон зүбөөр ойлгогдоһон байна гээд тэмдэглэмээр. Хамһабарии ажахын хүдэлмэришэд заводой гол цехэй хүдэлмэришэдтэй тон адли эрхэ байдалда табигданхай. Тэдэндэ 12 квартиратай болбосон түхэлтэй гэр баригдажа үгтэнхэй. Хүүгэдынь заводойнгоо саад-яслида хүмүүжүүлэгдэдэг. Малшад заводой хүдэлмэришэдтэй тон адляар арбан гурбадахи салин абана. Тиимэһээ эндэ хүдэлмэришэдшье дуталдадаггүй байха юм.

Мүн хамһабарии ажахын малай үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ заводой цехүүдэй хүдэлмэришэдһөө бүридхэгдэһэн оньһожоруулагдамал звено

ДАЛАЙ—МАЛ АЖАЛАЙ ФЕРМЭ

ХААБНЕЭМЕ (Эстониин ССР). «Далай — мал ажалай фермэ» гэһэн конвейер эндэ хүдэлжэ эхилэнхэй. Харьюска районой агропромышленна нэгэдэлэй ажахынуудта С. М. Кировэй нэрэмжэтэ загаһа-олзоборилгын колхозой шэнэ продукци эльгээгдээ. Энэнь гэбэл, загаһанай үлөөдэһөөр буйлуулагдаһан сэбэр һүнэй орондо хэрэглэгдэхэ зүйл болоно.

Нэгэ миллиондохи номерой авторска үнэмшэлгэдэ хүртэһэн шэнэ зүйл һаалиин фермэнүүдэй ехэ хэмжээнэй продукци алмаха арга олгохо юм. Залуу малай рациондо «загаһан» һү хэрэглэхэдэ, сүүдхынь дунда зэргын шэгнүүрые һайнаар нэмээнэ гэжэ дүй дүршэл дээрэһээ харагдана.

Жэлдээ 2500 тонно продукци үйлэдбэрилхэ колхозой предприяти республикын олохон колхоз, совхозуудые хэмэл һүөөр хангаха юм. Ороной загаһа олзоборилгын бүхы зононуудта иимэрхүү цехүүдэй типовой проектнууд зохёогдожо байнхай.

(ТАСС).

Зурагаал

А ЖАЛША хүнүүд нэгэшье үдэр хоёр гараа миин хараад һуужа шададаггүй. Иимэ зон бүхы наһаараа шахуу хамтын хэрэгэй түлөө оролдодог юм. Эдэнэй нэгэниинь Дамдин Шагжеевич Истаев гэхэдэ алдуу болохогүй.

Тэрэ механизаторай һургуули дүүргэһээр лэ, нютаг соогоо эгээл түрүүлэн «Фордзон» түхэлэй трактор жолоодожо, Галбайнгаа булгайр хүрьһэтэ газарые хахалжа, түрүүшынгээ буураздаа гаргаһандаа ямар ехээр баярлаа гээшэ һэм. Энэнь мэнэл һаяхана шэнгээр һанагдаха юм. Теэд тэрэ сагһаа хойшо аяар табин жэл үнгэрбэ. Энэ хугасаа соо дүршэлтэй тракторист Дамдин Истаев хэды шэнээн гектар газарай хүрьһэ элдүүрилээб, хэды ехэ алтан шаргал таряа хураагааб, тооложо барашагүйл!

Дамдин Шагжиевич арбаад жэлэй саана наһанайнгаа амаралтада гараһаншье һаа, нэгэшье үдэр миин байгаагүй. Мүнөөшье тэрэ үдэр бүхэндэ эртэ үглөөгүүр бодожо, тосхонойнгоо зүүн хойно тодхогдоһон витаминтай ногооной гурил гаргадаг АВМ түхэлэй агрегат тээшэ алхалдаг. Эндэ мүнөө дүршэлтэй механизатор ногооной сэнтэйшье, шэмэтэйшье гурил бэлдхэжэ, ниитынгээ адууһа малда нөөсэлжэ байна бшуу.

Нүхэр Истаевай ажалайнь намтарые уншагшадта хөөрэжэ үгөө һаа, һонин аа гү гэжэ һанагдана. Залуу хүбүүнэй тракторист мэргэжэлтэй болоод түрэл нютагтаа хүдэлжэ байтарнь, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээ һэн. Тэрэ түрүүшын үдэр нүхэд хүбүүдтэеэ хамта гал гуламтаяа, тоонто газараа хамгаалалсахаяа уялгата албанда мордоһон юм. Дамдин Баруун фронтдо ошожо, эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдаад, дайсанаа даралсажа, даагаяа һүүлдээд, түрэл нютагаа элүүр энхэ бусажа ерээ. Тиигээд үнеөхил тракторайнгаа жолоо барижа, газар хахалха, таряа тариха, ургаһан таряагаа хурааха, ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл шэрэхэ ажалаа жэншэдгүй хэжэ, нютаг нугадаа суурхаа.

ХАМТЫН ХАБААДАЛ...

Эгээл энэ үедэ XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо (мүнөө «Мир» колхоз болонхой) ямар техникын байһаниинь мэдээжэ aaб даа. Хуушаршаһан СТЗ, ХТЗ, ЧТЗ, У-2, НАТИ түхэлэй тракторнууд, «Коммунар» гэжэ комбайнууд... Иимэ трактор, машинанууд эбдэржэ, урагшаашье ябажа үгэхэгүй, тэдэниие һэлгүүлхэ запчастьнуудшье олдохогүй, гайтайл саг байһан юм.

Үшөө эндэ юу хэлэхэб гэхэдэ, дайнай үедэ эрэшүүлэй сэрэгтэ ошоходонь, тэдэнэй ажалыень эхэнэрнүүдэй, багашаг наһанай үхибүүдэй халан абаһаниинь элитэ. Эгээл энэ үеын техникые заһабарилха хэрэгтэ Дамдин Истаев өөрынгөө хубитые нилээд оруулһан байха. Энэ хүмнай гартаа дүршэлтэй, тэрэнэй шадахагүй, мэдэхэгүй юумэниинь гэжэ оройдоошье байхагүй, эбдэрһэн, һандарһан детальнуудые шэнээр тошылдожо тааруулдаг, үнэхөөрөөл нютагайнгаа урдаа хараха хүниинь болоо һэн.

— Одоол тэрэ үедэ үдэр, һүниие илгангүй хүдэлэгшэ бэлэйбди. Газар хахалхадаа гү, али таряа хураахадаа, һарагүй харанхы һүни тракторайнгаа урда харшынтай лаампа уяад ябагша һэмди. Тракторай радиаторнуудай уһаяа хододоо гоожуулхада, хахалжа байһан полиингоо хоёр тээнь нэжээд боошхотой уһа табяад ажалладаг байгаабди. Хэды иимэ бэрхэтэй байдалай тохёолдоошье һаань, урдахи зорилгоёо бэелүүлэгшэ бэлэйбди. Тиигээдшье техникэмнай эбдэржэ, бидэндэ һаад нилээд ушаруулдаг һэн. Арга шадалаараа түргэн саг соо тэрэнээ заһабарилхые оролдохош. Харин мүнөө ямаршье ондоо саг болошоо гээшэб. Техникэ олошороошье, хүсэтэй болоошье. Теэд зарим машуул даалгагдаһан трактор, машинаяа хайша хэрэгээр эдлэдэг, һогтуугаар тэрээгээрээ тосхон, һуурин соогуур гүйлгэлдэхэ. Эдэ бүгэдые хараад, досоошни хара бууха, — гэ-

Улаан-Үдын «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордено «Электромашина» заводой хабсаралгын цехэй Галина Камалтыновна Борисюгай хүтэлбэрилдэг изолировщигуудай бригада байгша онойнгоо түрүүшын хахад жэлэй түсэбые 108,6 процент дүүргэжэ, предприяти дотороо түрүү һуури эзэлһэн габьяатай. Галина Камалтыновна предприяти дотороо дээдэ гарай мэргэжэлтэн, шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ гэжэ мэдээжэ болонхой юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. С. Нарожная, бригадир Г. К. Борисюк, Г. М. Икатова.

М. СУТУРИНАЙ фото.

Гол һалбаринмнай
ХОНИН АЖАЛ

ҮҮЛТЭРЫЕНЬ УЛАМ ҺАЙЖАРУУЛХА

З АБАЙКАЛИИН нарин нооһотой үүлтэрэй буряадай түхэлэй хонидые саашадань хүгжөөхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэһэн научно-үйлэдбэрилгын конференци һаяхан республикымнай ниислэл хото Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдөө гэжэ уншагшадтаа мэдээсээ һэмди.

Конференциин хүдэлмэридэ Москвагай, Новосибирскын, Шэтын, Ставрополиин болон манай республикын эрдэмтэд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, түрүү хонишод хабаадаһан байна.

Конференци нээжэ, оролто үгэ хэлэһэн Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, республикын агропромышленна нэгэдэлэй соведэй түрүүлэгшэ Б. И. Николаев манай республикын хүдөө ажахын хүгжэлтэ тухай мэдээсэхэдээ, хонин ажал амжалтатайгаар урагшаа дабшаа, энэ хэрэгтэ арбан жэлэй саада тээ бии болгогдоһон нарин ноохото буряадай түхэлэй хонидые үсхэбэрилэгшэд ехэ үүргэ дүүргээ гэжэ онсо тэмдэглэһэн байха юм. Үүлтэр һайжаруулһанай ашаар хонидой ашаг шэмэнь дээшэлжэ, тэдэнһээ абтажа байһан продукци нилээд ехэ болоо. Мүнөө үедэ республикын ажахынуудта нооһо үйлэдбэрилгэ 1923 онойхитой сасуулбал 27 дахин, хониной мяха үйлэдбэрилгэ 14 дахин ургаһан байна гэжэ тэрэ тодорхойлоо.

Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо Б. Б. Балагановай хэлэһэн элидхэл соо саашадань хонин ажалые хүгжөөхэ талаар республикымнай хонишодой, мэргэжэлтэдэй, эрдэмтэдэй урда табигдажа байһан зорилгонууд тухай хэлэгдээ. Манай ажахынуудта нэгэ миллион 600 гаран мянган хонид үбэлжөө. 1982 ондо 5354 тонно нооһон абтаа. 11,7 мянган тонно хониной мяхан гүрэндэ худалдагдаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ нарин нооһото хонидой ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар Хэжэнгын районой Загаһатын, Хориин районой Үдын, Зэдын районой Оёорой совхозуудта яһала хүдэлмэри хэгдээ. Зэдын районой «Коммунизм» колхоздо, Захааминай районой Хамниин, Хэжэнгын районой Загаһатын совхозуудта болон бэшэшье ажахынуудта зуун эхэ хонин бүхэнһөө 90 гаран хурьгад абтажа түлжүүлэгдээ. 1982 ондо хонишодой 166 бригада зуун эхэ хонин бүриһөө зүү гаран хурьгадые абаа. Эдэ тоо баримтанууд манай хонидой ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар генетическэ табилангуудай арга боломжотой байһые гэршэлнэ гэжэ элидхэлшэ заагаа.

Гэбэшье һүүлэй үедэ хонидоймнай тоо толгой олошорногүй, зуун эхэ хонин бүхэндэ абтадаг хурьгадай тоо үсөөрөө, тэдэнэй гээлтэ хоролтонь үшөөл ехэ. Эдэ ушарнууд юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, колхоз, совхозуудта тэжээл багаар бэлэдхэгдэжэ, тэрээгээр үүлтэртэ хонидые гүйсэд хангажа шадагданагүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ нэгэ толгойдо оройдоол 1—1,5 центнер тэжээлэй единицэ хүртэнэ гэхэ гү, али хэрэглэгдэхэ тэжээлэй гурбанайнь нэгэл хуби болоно. Тиимэһээ хонидой ашаг шэмэ дээшэлнэгүй, хоёрдохёор, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри үшөөл бирагүйгөөр ябуулагдана, хониин һүрэгүүдэй бүридэлдэ дээдэ классай хонид үсөөн, элитэ классай хонид оройдоол 39 процент болодог юм; гурбадахяар, бэлшээридэхи ургасын бирагүй байһанһаа, бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй дутамагһаа, хонидые нэгэ газарта томодхогдоһон комплекснуудта суглуулжа, ажалай индустриальна арга боломжонуудые нэбтэрүүлхэ хэрэг хойшо татагдажа, хонишодшье таруу һуужа ехэнхи ажалаа гараар хэхэ баатай болоно; дүрбэдэхеэр, иигэжэ хонин ажал эрхилэлгэ хадаа хүдөө ажахын хүгжэлтын эршэдхэлгэдэ, социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ орёо ушарнуудые тохёолдуулна, газар, техникэ, малай байрануудые болон бүхыдөө энэ һалбарида һомологдоһон мүнгэ зөөрые гүйсэдөөр хэрэглэгдэжэ шадагданагүй гэжэ элидхэл соо тэмдэглэһэн байха юм.

Тиимэһээ ерэхэ жэлнүүдтэ хонин ажал хүгжөөлгэдэ шухала зорилгонууд гэбэл, тэжээл бэлэдхэлгые эрид һайжаруулха, ажалай шэнэ эмхидхэлэй гуримуудые, технологическа онол аргануудые нэбтэрүүлэн нооһо, хониной мяха үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлгэ, тус һалбариин экономическа дүнгүүдые һайжаруулга болоно.

Хонидтоо һайн тэжээл бэлэдхэхэ гээшэ эгээл шухала гэжэ һүүлэй үедэ хэгдэһэн шэнжэлгэнүүд үшөө дахин гэршэлнэ. Тиихэдэ хонидой рацион протеинээр болон каротинаар баян байха ёһотой. Мүнөө үгтэжэ байһан тэжээлдэ протеин оройдоол 66—78 процент, каротин — 53 — 70 процент болодог. Эдэ зүйлнүүдые хүсэлдүүлхын тула мочевинэ болон сульфат аммони, диаммони—фосфат хэрэглэгдэхэ ёһотой юм. Гадна тэжээл бэлэдхэлгэдэ шэнэ технологическа аргануудые хэрэглэн, витаминтай ногооной гурил, гранулануудые, брикедүүдые бэлэдхэхэ, хонидто силос, сенаж дарагдаха болоно. Ойрын жэлнүүдтэ 1985 он болотор республикымнай ажахынууд 43—44 мянган тонно витаминтай ногооной гурил, 210—240 мянган тонно үбһэ, 1100—1240 мянган тонно силос, 50—60 мянган тонно химическэ зүйлнүүдые холиһон силос, 290—330 мянган карбамидтай силос бэлэдхэгдэхэ юм. Мүнөө үедэ сабшалан болон бэлшээриин газарнуудые һайжаруулхын талаар хэмжээнүүд хараалагданхай. 1984 — 1990 онуудта 100 мянгаад гектар сабшалан, бэлшээриин газар һайжаруулагдаха ёһотой.

Саашадаа хонидтоо олон жэлэй ургамалнуудые, зелёнко тарибал таарамжатай байна. Юуб гэбэл, протеинээр, каротинаар элбэг малай дуратай тэжээл эхэ хонидто ороондо орохынь урда эдюулбэл һайн. Тиимэһээ эхэ хонидой байрын дэргэдэ 25—40 гектар участогта, залуу хонидой байрын дэргэдэ 20—25 гектарта зелёнко тарибал, ехэ зохид.

Хонин ажалые саашадань хүгжөөхын, энэ һалбариин ашаг үрыень дээшэлүүлхын тула промышленна технологидо оруулха хэрэгтэй болоно. Энэ технологидо орохын тула жэлдээ хонин бүхэндэ 5—5,4 центнер тэжээлэй единицэ, тэрээнһээ 2 — 2,5 центнерынь үбэлжэлгын үедэ хүртэхэ зэргэтэй. Тиихэдэ үбһэ—сенаж—концентрат түхэлэй тэжээл байха ушартай.

Хонин ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлгэ хонидые олошоруулжа, шэнэлэн хубилгажа байхаһаа дулдыдаха юм. Хонин һүрэгэй бүридэл һайжаруулагдаха ёһотой. Мүнөө үедэ ажахынуудтамнай 886,6 мянган эхэ хонид тоологдоно гэхэ гү, али бүхы хонидой тоогой 54 процентнь болоно. Зарим районуудта энэ тоо үшөө бага байха юм. Колхоз, совхозуудта жэл бүри бэеэ хүсөөдүй дээрэһээ 100-гаад мянган эмэ түлгэд ороондо оруулагдангүй үнгэржэ 80—90 мянгаад хурьган абтанагүй бшуу. Тиимэһээ түлгэ хониие жэл хахадтай байхадань 40—42 килограмм шэгнүүртэй болгожо, ороондо оруулаад, түл абаха зорилго табигдана. Тиигэжэ эхэ хонидой тоо толгой һүрэгэй бүридэлэй 55—60 процент болохо ёһотой гэхэ гү, али жэл бүри республикын ажахынуудта 900 мянганһаа доошо бэшэ эхэ хонид ороондо оруулагдаха байна. Тиихэдээ хонидые искусственна аргаар урэжүүлхын талаар горитойхон ажал ябуулагдаха гээшэ. Ажахы бүхэндэ искусственна урэжүүлгын пунктнууд баригдаха, хүргэгдэһэн урэһөөр урэжүүлэгдэхэ ёһотой юм. Ороондо оруулгын урда тээ гурбан хоногой туршада ногоон һолоомотой поли дээрэ харюулбал эхэ хонидой 60—63 процентнь эхирлэдэг, шэмэтэ тэжээл дутаһан газарта эхирлэхэ хонидой тоо 23 процентһээ саашалдаггүй. Хонидые август—сентябрь һарануудтал ороондо оруулбал зохисотой, юундэб гэбэл энэ үедэ тэдэ таргалжа үрдинэ, ототой боложо эхилнэ. Түл абалгын һүүлдэ хурьгадые бүтэн бүрин түлжүүлхэ гээшэ ехэ шухала. Һүүлэй жэлнүүдтэ 100 хонин бүриһөө 63—76 хурьган абтаа. Тэдэнэй гарзань үшөөл ехэ. Хонидые богонихон болзор соо хурьгалуулхада гарзань бага байдаг. 1000 — 1800 толгой эхэ хонидые суглуулжа томодхоһон һүрэгүүдые искусственна урэжүүлгын нэгэ пунктда тусхай мэргэжэлтэ гү, али дүршэлтэй хонишоной хойно хойноһоонь богонихон болзор соо ороондо оруулжа, ехэ ехэ бүлэгөөрнь 30—35 үдэрэй туршада таргалуулбал һайн. Иимэ ажал Хориин районой Үдын, Анаагай совхозуудта, Зэдын районой «Коммунизм», Бэшүүрэй районой «Победа» колхозуудта ябуулагдана. Энэ аргые саашадань хүгжөөн хэрэглэхэ шухала.

Промышленна технологиин үшөө нэгэ зүйл гэхэдэ, хонидые тусхай талмайнууд дээрэ шахажа таргалуулга болоно. Загаһатын, Үдын, Эрхирэгэй «Заветы Ильича» совхозуудта, Ивалгын ОПХ-да энэ арга нэбтэрүүлэгдэнхэй. Тиихэдээ эрэ хурьгадые, һүрэг мал шэнэлхээр хараалагдаагүй эмэ хурьгадые шахажа, тэрэ намартань тушааха хэрэгтэ ехэ анхаралаа хандуулдаг. Юуб гэхэдэ, хурьгад эхэһээнь эртэшэг илгагдажа, эмэ хонидые һайн харууһалжа таргалуулха саг ута боложо үгэнэ ха юм, тиин тэдэниие ороондо богонихон болзорто оруулха арга боломжо хонишодто олгоно гээшэ. Хоёрдохёор, бэшэ хонидые харюулха бэлшээришье бии боложо үгэнэ; гурбадахяар, шахажа таргалуулһан хурьгадаа хайшалжа, хурьган бүхэнһөө 0,8—1,5 килограмм нооһо абтана; дүрбэдэхеэр, һайн шанартай хониной мяха абтажа, экономическа ашаг туһань дээшэлнэ гэжэ элидхэлшэ заагаа.

Конференцидэ хабаадажа үгэ хэлэһэн РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын Зүүн Сибириин районой Главкын начальнигай орлогшо Н. Н. Облачков, ВАСХНИЛ-ай гэшүүн-корреспондент СибНИПТИЖ институдай директор М. Д. Чамуха, ЗабНИТИОМС институдай директор А. П. Кузовлев, тэрэнэй орлогшо А. П. Глазышев, Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай директорэй орлогшо А. М. Емельянов, тус институдай хүдэлмэрилэгшэд Ю. М. Нагаев, М. Н. Башинов, Москвагай ветеринарна Академиин доцент Н. Д. Цырендондоков гэгшэд Зүүн Сибирьтэ, тэрэ тоодо Буряад орондо хонин ажалые хүгжөөлгын асуудалнууд дээрэ тогтоходоо, буряадай түхэлэй хонидые үсхэбэрилгэдэ, нооһонойнь шанар дээшэлүүлгэдэ, дамжуулгын селекционно хүдэлмэриин үшөөл һула байһые һайжаруулхын тула хонидые тэжээлээр хангалгада, энэ һалбарида промышленна технологи нэбтэрүүлхэ тушаа хэлээ.

Конференцидэ хабаадаһан Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай лабораторие даагша И. И. Соколов, Хэжэнгын районой Загаһатын племсовхозой ахалагша зоотехник Д. Б. Батомункуев, Хориин районой Үдын совхозой ахалагша зоотехник В. К. Халматов гэгшэд үүлтэр һайжаруулгын талаар һүүлэй үедэ хэгдэһэн хүдэлмэри тухай, хонин ажал хүгжөөлгэдэ нэбтэрүүлэгдэжэ байһан түрүү арга, дүй дүршэл тухай хөөрэһэн байна.

Конференциин түгэсхэлдэ КПСС-эй обкомой секретарь В. Ф. Лысов эндэ болоһон хөөрэлдөөнэй дүнгүүдые согсолоод, республикын хонин ажалые хүгжөөлгын, тэрэнэй ашаг шэмыень дээшэлүүлгын хэрэг түсэбүүд дээрэ тогтоо.

Манай корр.

Совет орон дотор

СОВЕТ ДУУНАЙ ЗАНШАЛТА ФЕСТИВАЛЬ

ЯЛТА (Крымскэ область). Совет дуунай заншалта һайндэр — «Крымэй туяанууд» гэһэн бүхэсоюзна фестиваль эндэ зургаадахяа эхилээ. Гражданка ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнуудай баатарнуудай хүндэлэлдэ аһаагдаһан хэтэ мүнхын галай дэргэдэ фестивалиин дуулэн арбан үдэр соо нососохо юм.

Ялтада В. И. Ленинэй талмай дээрэ баярай оршон байдалда тэрэ нээгдээ. Олохон союзна республиканууд-һаа эндэ ерэһэн дуушад, хүгжэмшэд бэлиг шадабаряа харуулаа. Симферопольдо ба Севастопольдо, Керчьдэ ба Феодосидо. Крымэй бусад һуурин газарнуудта һайндэрэй концертын дохёо тэмдэг И. Дунаевскиин «Нам песня строить и жить помогает» гэжэ мэдээжэ аялгаар зэдэлһэн байна.

Фестивалиин сонсхолдо пионернүүдэй дуунай, хүгжэмэй ба хатарай харалга түрүүшынхеэ оруулагдаа юм.

Харин гүрэнүүдэй айлшад — ВНР-эй Баш-Кишкун областиин ба НРБ-гэй Русенска округой дуушад ба хатаршадай коллективүүд, тэрэшэлэн Камнучиин хатарай ансамбль һайндэртэ бэлиг шадабаряа харуулха юм.

ВОЛГОГРАДСКА ОБЛАСТЬ. КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ Волжско гидроэлектростанциин ашаглалгада үгтэһөөр 25 жэл гүйсэхэнь. 2,5 миллион киловатт хүсэтэй энэ станцида эбтэй эетэй коллектив хүдэлдэг юм. 1971 онһоо энэ коллектив коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. 146 хүдэлмэрилэгшэдынь орден, медальну[...] хай. Хүдэлжэ эхилһэ[...] миллиард киловатт-час үйлэдбэрилөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: КПС[...] дын нэрэмжэтэ Волжск[...]

ТАСС-ай

ҺУРГУУЛИ БА АЖАБАЙДАЛ

Совет һургуули зохёохы шэнэ дэбжэлтын оршон байдалда һуралсалай шэнэ жэлые угтажа байнхай. Манай һургуулине — техническэ мэргэжэлэй һургуулинуудые энэ тоодо мүн лэ оруулалсан — шэнэлэн хубилгаха тухай хёрхо наринаар бодомжолон үзэхэ шухала хэрэгтэй болоо гэжэ КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум заагаа һэн. КПСС-эй ЦК-гай Политбюро тус асуудалаар дурадхалнуудые найруулха даабаритай комисси байгуулһан байна.

Арадай гэгээрэлэй ээлжээтэ зорилгонууд, мүн тэдэниие шиидхэхэ арга замууд тухай хөөрэжэ үгэхыень СССР-эй гэгээрэлэй министр М. Прокофьевые ТАСС-ай корреспондент гуйһан байна.

[illegible]

гүй номоор бүхы һурагшадые хангалга 1983 ондо түгэсхэгдэхэнь.

Эдэ бүхы туйлалтануудта түшэглэн, манай һургуули хүгжэлтынгөө шэнэ шатада гараха зэргэтэй. Һургуулиин партануудта мүнөө һуужа байгаа эдир эрхэтэд гараха зуун жэлэй орёо бэрхэ зорилгонуудые шиидхэхэ ушартай болохо ха юм. Тиимэһээ тэдэнэр эдэ зорилгонуудые бэлиг түгэсөөр, заншалай талаар ямаршье өө-мөөгүйгөөр шиидхэт гэжэ бидэ хүсэнэбди. Октябриин түгые, Ленинэй үзэл бодолнуудые халташье хазагайруулангүй, ажал хэрэгээ түгэс һайнаар мэдэхэ хүнүүдэй манай орондо ёрэжэ байһандань лаб найдалтай байхамнай шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай партиин ветерануудтай болоһон уулзалгын үедэ Ю. В. Андропов онсолһон байна. Ургажа байгаа үетэниие зохёон байгуулхы эдэбхи түгэс ажал ябуулгада бэлдэхэ, залуушуулые үзэл сурталай, зан абариин, ажалай талаар дүршүүлхэ ябадал хадаа манай һургуулиин гол шухала уялга мүн.

Ниитэ нэгэн, ажалай политехническэ гэжэ В. И. Ленинэй хараалһан һургуулимнай саашадаашье энэ шэглэлээ баримталха: һурагшадые ажалда дадхааха болон дурлуулха, мэдэсыень үргэдхэхэ, үзэл сурталай зохихо хэмжээнтэй, заншал болон эрмэлзэлтэй, ажалай болон журамай талаар болбосоролтой социалис общественэй эрхэтэнэй, коммунизмые эдэбхитэйгээр байгуулагшын эрхим шэнжэ шанарнуудые бүридүүлэн хүмүүжүүлхэ.

Совет һургуулиин ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь гэхэдэ, һуралсалые олониитэдэ туһатай ажалтай нэгэдүүлгэ мүн болоно. Мэргэжэлээ зүбөөр шэлэлгэһээ, хүнэй бэлиг шадабариие багаһаань элирүүлгэһээ тэрэнэй социальна эдэбхи үүсхэлынь, мүн хуби заяаниинь ехэнхидээ дулдыдадаг гэшэ. Мүнөөдэрэй һурагшад бүри һургуулида байхаһаа ерээдүйнгөө мэргэжэл тухай бодомжолхо аргатай. Һургуулинуудай хоорондын һуралсал-үйлэдбэриин комбинадууд — орон доторнай гурба мянган тухай тиимэ эмхинүүд бии юм, — һургуулинуудай мастерскойнууд, предприятинуудай һуралсалай цехүүд, тиихэдэ хүдөөдэ — колхоз, совхозуудай кадрнуудые хүмүүжүүлгын ёһотой гуламтанууд болоһон һурагшадай үйлэдбэриин саг үргэлжэ хүдэлдэг бригаданууд гэхэшэлэн иимэ арга боломжо тэдээндэ олгуулна ха юм.

Зургаан жэлэй саана Костромской областиин хүдөөгэй дунда һургуулинуудай арбадахи классай һурагшад «Һургуулияа дүүргэһэнэй удаа хүдөөдөө ажалда орхо» гэһэн үүсхэл гаргаһан юм. Табан жэлэй туршада областиин ажахынуудта дунда һургуули дүүргэһэн 5,5 мянган залуушуул ерээ һэн. Тиимэ жэшээнүүдые али олоор дурдамаар гэшэ. Обществендо үнэхөөрөө ашаг туһатай ажалда эдиршүүлые һургаха, дурлуулха зорилготой хараа шэглэлые һургуули урданайхиһаа бүри үсэдөөр, шууд сэхээр бэелүүлхэ болоно. Эгээл иимэ ажал хадаа бүхы юумэндэ эрмэлзэл түгэсөөр, хандалга, хүдэлмэришэнэй омогорхол хүмүүжүүлдэг, сэдьхэл ханаадаг байна. Жэшээнь, Люберцы хотын һурагшад Ухтомскиин нэрэмжэтэ хүдөө ажахын машина бүтээлгын заводой захилнуудые «эрхим» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр дүүргэдэг юм. Москвадахи туршалгын-экспериментальна заводой продукци худалдан абагшадта ехэтэ һайшаагдадаг. Эндэһээл үхибүүдэй тараар бүтээгдэһэн нааданхайнууд — электрын элшэ хүсөөр ябадаг машинанууд, конструкторнууд, залан хүтэлэгдэдэг радиомодельнууд, куклануд гэхэшэлэн магазинуудта эльгээгдэдэг гэшэ. «Эхэнүүдэйнгээ амаралтада тарахада бидэнэр машинадань хүдэлхэбди» гэһэн уряатайгаар Иваново хотын аха классайхид һарын амаралтада гараһан 35 нэхэгшэдэй ажалые халан абаа һэн. Тиихэдэ Белоруссиин Гродненско районой «Индура» совхозой дунда һургуулиин аха классайхид зунай амаралтын үедэ ажахынгаа малшадта хамһалсаа. Ажалай хэшээлнүүдтэ үйлэдбэриин дүршэлтэй болоһоной гоо ашаар тэдэнэр өөһэдынгөө уялгануудые эрхимээр дүүргээ гэжэ хэлэлтэй.

Пленумэй шиидхэбэринүүдһээ уламжалан, нэгэдэхиһээ эхилээд, һургуулиин бүхы классуудта ажалай бэлэдхэлэй комплексно программые зохёохо асуудал улам бүри шухала боложо байнхай. Тиимэ һургуулиин жэшээ мүнөөшье Смоленскэ областиин Шумячи һууринда бии юм. Эндэ һуралсалай бүхы үе шатануудта үхибүүдые ажалда дүршүүлдэг байна. Директор В. Алешин түрүүтэй багшанарай коллектив һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие тиимээр эмхидхэжэ шадаа ха юм.

Али бүхы талаараа болбосоронги хүниие бүридүүлэн хүмүүжүүлгэ хадаа һургуулиин ажал ябуулгын олон талануудта хабаатай юм. Эдиршүүлэй эстетическэ болон физическэ хүмүүжүүлгые һайжаруулга энээндэ мүн лэ сэхэ хабаатай. Хүн гэшэ залууһаа өөрынгөө бэеые мэдэхэ, тэрэнээ гамнажа шадаха ёһотой. Энэ зорилгоор һуралсалай шэнэ жэлдэ сентябриин 1-һээ гигиенын болон половой хүмүүжүүлгын курс хаа хаанагүй бии болгогдохонь. Тэрэниие хүнэй анатоми болон физиологиин хэшээлнүүдтэй нягта холбоотойгоор үнгэргэхэ бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

Зургаатайһаа үхибүүдые һургажа эхилхэ гуримда шата шатаар шэлжэн оролго мүн лэ удха шанар ехэтэй. Ороной хэдэн хизаарта үнгэргэгдэһэн туршалга энэ гуримай саашадаа аша үрэтэй байхые баталаа. Мүнөө «нулевой» классуудта 1 миллион тухай үхибүүд һурана. Энэ тоо бүри ехэ болохо ёһотой юм.

Ургажа байгаа үетэн тухай анхарал оролдолго бүхы дээрээ һургуулиин багшанарай харюусалгада тудадаг гээшэ. Эдэнэрнай залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ талаар олониитын этигэмжэтэ нюурнууд, үзэл сурталай бүхы ажал ябуулгада партиин найдамтай түшэг түлгүүри болоно бшуу. Жэл бүри 150 мянга гаран залуу багшанар ороной 3 миллион педагогуудай зэргэдэ нэмэгдэдэг байна. Тэдэнэй бэлэдхэлые 68 университет, багшанарай 200 институт, 400 гаран училищи эрхилдэг юм. Өөрынгөө ажал хэрэгтэ дуратай, үнэн сэхэ хүнүүд һургуулида ерэхэ ёһотой. Кадрнуудые шэлэлгэ болон хүмүүжүүлгые, мүнөө үеын эрилтэнүүдые харааДаа абажа, бэелүүлхэ хэрэгтэй. Байгша һуралсалай жэлһээ багшанарай дээдэ һургуули, училищинуудай һуралсал шэнэ тодорхойлогдоһон түсэбүүдээр, эрдэмэй, бодото ажал хэрэгэй бата найдамтай үндэһэ һуури дээрэ ябуулагдаха болоно. Һургуулинуудта, мэргэжэлээ шэлэн абалгые хараадуулан, педагогическа классууд, ерээдүй багшанарай классууд урданайхиһаа бүри үргэнөөр дэлгэрхэ юм. Тэдэнэй ашаар һайн һайхан аад, орёо бэрхэшээлтэй энэ мэргэжэлдэ зарим тэды шадабари, шуналтай байһанаа эдиршүүл урид тодорхойлхо аргатай болохо.

Эршэтэ долгёор эбхэржэ байгаа бодото ажабайдал һуралсалай шэнэ, эгээл ехэ ашагтай онол аргануудые бидэндэ харуулжа, совет һургуулиин ажал ябуулгын гол шухала шэглэлые тодорхойлжо байнхай гэжэ хөөрөөнэйнгөө түгэсхэлдэ М. Прокофьев тэмдэглэбэ.

…АГШЫН ГАБЬЯА

[illegible]

Агуухэ Октябриин Хубисхалай долоон заха холын Мөөрөөшэ тосхониншье хүлгүүлжэ, сэдьхэлэйнгээ гүн соо бөөмэйлдэг һанал хүсэлөө хүн бүхэнэй бэелүүлхээр гэрэлтэ зам нээгдээ ха юм.

Цырма багша болоһойб гэжэ тон ехээр сэдьхэдэг һэн. Зорилгоёо заабол хүрэдэг үсэд нэтэрүү зантай һэн тула, тэрэ хэды үлдэбэ даабабашье, хүсэһэ хүнараар дуталдабашье Троицкосавскын юһэн жэлэй һургуулиие эрхимээр дүүргэжэл һалаһан юм. Удаань — багшанарай училищи. Гансахан лэ курс дүүргэжэ үрдеэд байтарнь, Цырма Раднатаровнае аяар холын Сагаан Шулуутай багшалхыень эльгээжэрхёо бэлэй.

—1931 оной январь һарада гээшэ һэн ха. Хорёодтойхон басаган холын нютагта багшалхаяа ошоо бэлэйб. Танигдаагүй хүнүүд, нютаг соо үзэг бэшэг мэдэхэ оройдоол хоёрхон хүн... Хүшэр лэ саг һэн. Үдэртөө үхибүүдтэ ном заахаш, үдэшэнь — түрэлхидтэнь багшалхаш, һүүлдэнь — залуушуулда. Нэгэ мэдэхэдэшни үүр сайшоод байха. Хайшан гэжэ хойто үдэрынь ажалаа эхилдэг хүн һэмбиб. Мүнөө гайхалаа бададагби. Эрмэлзэл түгэс, залуул ябагдаа һэн даа — гээд, Цырма Раднатаровна бодолгодо абтаха юм.

Эсэһэн сусаһанаа нэгэтэшье дурдадаггүй тэсэмгэй түбшэн, үрин зохид зантай багша басагые уданшьегүй нютагай зон хүндэлжэ, али бүхы аргаараа дунгэлсэжэ захалһан юм.

1933 ондо Цырма Раднатаровна наһанайнь нүхэр болоһон Бавaaсан Будаевтайгаа суг Хяагтын аймагай арадай гэгээрэлэй таһагай зууршалгаар Дунгын-Адаг гэһэн нютагта багшалхаяа ошоһон байгаа. Удаань тэрэ Бүрдэн, Хилганата нютагуудай һургуулинуудые даагшаар олон жэлэй туршада хүдэлөө. Нүхэрынь юрист мэргэжэлтэй һэн тула нютагһаа нютагта нүүжэ хүдэлдэг һэн, тиихэдэнь, Цырма Раднатаровнашье ажалайнгаа газарые һэлгэхэ баатай болодог байгаа. Ажалша бэрхэ, шударгы түргэндөөл залуу багша һургуулидаашье эрхимээр хүдэлжэ, гэртээшье хамагаа хэжэ үрдигшэ бэлэй.

1941 он Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай улаан дүлөөр соробхилжо, Цырма Раднатаровнае инаг хайрата нүхэрһөөнь хэдэн жэлээр хахасаагаа һэн. Тэрэ үедэ Цырма Будаева Хүдэри-Сомоной эхин һургуулиие даажа абаһан байгаа. Дайнай хүшэр жэлнүүдтэ эхэнэр хүндэ һургуулине даагшаар хүдэлхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэл һэн. Һуралсалай асуудалнуудые шиидхэхэһээ гадна һургуулидаа өөрынгөө хүсөөр түлеэ бэлдэхэ, колхозойхидтоо тарилгын, үргаса хуряалгын үедэ хамһалсаха, дайнда мордогшодой бүлынхидтэ туһалха, мүн бусадшье хүдэлмэри хэхэ саг ерэгшэ һэн. Иимэ хүшэр үе сагта хэхэ ажал гээшын барагдахаар бэшэ байһаниинь ойлгосотой ха юм. Цырма Раднатаровна удэшэ орой гэртээ хүрэжэ ерэхэдээ, туляжа эсэһэнээ мэдэрэгшэ һэн, гэбэшье хойто үдэрынь үнөөхил саб гэмэ сарюун хэбээрээ ажалдаа ерээд байгша бэлэй.

—Тиимэл хүшэр саг байгаа ха юм, —гэжэ Цырма Раднатаровна сэдьхэлээ хүдэлгэн хөөрэнэ. —Һурагшадайнгаа улаан хооһон, улаан нюсэгэн юумэнүүд хэшээлдээ ерээд нүүхыень харахадаа, зүрхэ сэдьхэлни уйалдахадал гэгшэ һэн. Тэдэмни номоо үзэхынгөө хажуугаар колхоздоо хүдэлжэ, ехэшүүлдээ хамһалсадаг байгаа ха юм. Хэмнэйшье хадаа Илалтын жабхаланта үдэрэй удангүй хүрэжэ ерэхэ байһандань этигэхын ехээр этигэдэг, тэрэниие али бүхы аргаараа дүтэлүүлхые оролдодог бэлэй.

Дайнай гасуута жэлнүүдтэ Цырма Будаевагай тоогүй олон бэрхэшээлһээ тунхаринггүйгөөр, үргэлэ нойроо мартан, оролдосотой бэрхээр хүдэлһэниинь гүрэн түрэ үндэрөөр сэгнэжэ, «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ шэн габьяата ажалай түлөө» гэһэн медаляар шагнаа һэн. Уданшьегүй Цырма Раднатаровнагай нүхэрынь фронтһоо элүүр мэндэ бусажа ерээд, тэдэнэй бүлэдэ дабхар баяр болоо...

Тиигэжэ амгалан байдалай жаргалта үдэрнүүд һубаряа һэн. Будаевтанай ехэ хүбүүн басаган хоёрынь эжынгээ жэшээгээр үхибүүдтэ ном заахаар шиидэээд, багшанарай институтда ороод, һуража захалба. Харин Цырма Раднатаровна үнөөхил һургуули тээшэ зүрыһан зүргэхэнөөрөө үглөө бүри алхалдаг һэн...

1968 он болотор аяар гушан долоон жэлэй туршада тэрэ хэдэн зуун үхибүүдтэ ном заагаа. Энэ үе соо Будаевтан өөһэдөө найман үхибүүдые эрхим һайнаар хүмүүжүүлжэ, гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэ хүргэһэн байна. Тэдэнэй табан үхибүүдынь дээдэ, бусад гурбаниинь тусхай мэргэжэлэй дунда һургуулинуудые дүүргэжэ гаранхай, эхэ эсэгэеэ омогорхуулан, эрхимээр хүдэлжэ байдаг юм.

Иимэ хүүгэдые хүмүүжүүлһэн Цырма Раднатаровнагай эхын габьяа «Эхын алдар» гэһэн II-дохи ба III-дахи шатын орденүүдаар тэмдэглэгдээ. Мүн тиихэдэ хэдэн арбаад жэлэй туршада эсэшэ сусашагүйгөөр һургуулида хүдэлһэнэйнгөө түлөө Цырма Будаева Буряадай республикын габьяата багша гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденд хүртэһэн байна.

«Хяагтын районой Мөөрөөшэ тосхон. Будаева Цырма Раднатаровнада» — гэһэн тэмдэгтэй бэшэгүүд ороной алишье хизаарһаа багшада ерэжэл байдаг. Хэдэн зуун һурагшадынь түрүүшынгээ багшые нэгэтэшье мартангүй, баяр баясхалантай тэмдэгүүдые саг үргэлжэ эльгээдэг зандаа. Тэдэнэр энэрхы сэдьхэлтэй багшадаа ута наһа, удаан жаргал эдлэхыень үнэн сэдьхэлһээ хүсэдэг юм.

А. ФАРФУТДИНОВ.

МҮНӨӨДЭР: ЭБ НАЙРАМДАЛАИ БҮХЭДЭЛХЭЙН ҮДЭР

ЯДЕРНА ДАЙНАЙ АЮУЛЫЕ ЗАЙСУУЛАН САРАХА!

1939 оной сентябриин 1 хадаа хүн түрэлтэнэй түүхэдэ эгээл гутамшаг муухай һара үдэрнүүдэй нэгэниинь болоно. Бомбонуудай, һомонуудай тэһэрэлгээр, шархатаһан хүнүүдэй ёолоо гэншээгээр, нүхэрһөө гээгдэһэн эхэнэрнүүдэй ба үншэрһэн үхибүүдэй уйлаа бархираагаар тэрэ арадуудай ухаан бодолдо, зүрхэ сэдьхэлдэ хадуугданхай. Германиин фашизм болон тэрэнэй союзнигуудай үүдхэһэн дэлхэйн хоёрдохи дайнда 50 миллионһоо дээшэ хүн алуулһан байгаа. Туйлай ехэ уйдхар гашуудал, гасалан зоболонгой дурасхаалда, иимэ һүрөөтэ муухай дайн байлдаае дабтуулхагүйн тула эрид шиидэнхэй байһанаа мэдүүлжэ, арад түмэн Эб найрамдалай бүхэдэлхэйн үдэрые эгээл энэ үдэр тэмдэглэдэг юм.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай гасалан зоболон тухай дурасхаалые хурдан түргэнөөр үнгэржэ байһан үе сагшье үндэһөөрнь усадхажа шадахагүйл. Тэрэ хүн түрэлтэнэй ухаан бодолдо гүнзэгы ехэ мүр сараа үлөөгөө. Тиин энэ удаада термоядерна дайнай гал дүлэ соробхилуулжа, ямар нэгэн аргаар баяжахые хүсэгшэдтэ эсэргүүсэн эдэбхитэйгээр тэмсэхэ шухала. Дүтынгөө хүнүүдые алдаһан арад түмэнэй уйдхар гашуудал хэзээдэшье мартагдахагүйл. Тэрэ хүнүүдэй хуби заяанда батаар нэбтэрэн ороо. Жэшээнь, концлагерьнуудта дарлагдан мүлжэгдэһэн олон миллион хүнүүд тухай гү, али дэлхэйн бусад арадуудые айлган һүрдөөхын тула Хиросима болон Нагасаки хотонуудта хаягдаһан американ атомна бомбонуудай тэһэрэлгэһээ галдагдан шатаагдашаһан олон зуугаад мянган японтон тухай мартажа болохо юм. аал? (!)

Эгээл тиимэһээ бүхы түхэлэй милитаристнууд болон хархис этэгээдүүд энэ дурасхаалые мартуулжа, тэрэниие үсөө үедэ дамжуулха ябадал буруу һүргэхые оролдоно бшуу. Үшөө нэгэ жэшээ харуулая. Японой барлагдан хэблэгдэдэг түүхын номуудһаа «эзэрхэг түримхэй ябуулга» гэһэн үгые абажа хаяха гэһэн һэдэлгэтэн һая гаргагдаһан байгаа. Тэрэниие императорай сэрэгүүдэй ямаршье гэм зэмэгүй «урагшаа дабшалта» гэһэн үгэнүүдээр һэлгэхые оролдобо. Амгалан тайбан хүнүүдые олоорнь хэһээһэн ушарые нютагай хүн зоной «үлүүсэ ехэ эсэргүүсэлтын тэмсэл» гэжэ ойлгуулхые оролдоһон байха юм. Гэбэшье буруушаалгын долгин эбхэржэ, эдэ һэдэлгэнүүдыень буруу һүргэбэ. Тингэжэ түүхэ хазагайруулхые һэдэгшэд «һүүлээ хабшаха» баатай болоо һэн.

Зүгөөр хүнүүдые алаха хархис муухай номнолоор залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ гэһэн ябуулганууд зонхилогшодой дура зоргоор үргэдэжэ байнхай. Тиихэдээ тэдэнэр үнэн зүб юумые худал хуурмагаар харуулхые ехэтэ оролдоно. Баруунай оронуудай зонхилхы бүлэгөөрхид хүсэтэ номнол дэлгэрүүлжэ, аюулта дайе һүжэрөөн дэбэргэхые хүсэнэ. Гитлерэй тала баригшад бүмбэрсэг дэлхэйе дайлан эзэмдэжэ, харата хэрэгүүдээ бэелүүлхые оролдоходоо, «большевизмын аюул» тухай худал хуурмаг баримтануудые дэлгэрүүлээ һэмнай. Теэд мүнөө «Совет аюул» тухай худал хуурмаг мэдээсэлнүүд урдын тэдэ үгэнүүдһээ юугээрээ илгаатай гээшэб?

Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээхын тула, бүхы ябуулгануудаа сагааруулхын тула США болон тэдэнэй союзнигууд энэ худал хуурмаг баримтые һамбаашалан хэрэглэхые оролдоно. Баруунай оронууд буу зэбсэгүүдэйнгээ талаар гээгдэлдэ оробо гэжэ шууяа гарган, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ ракетэнүүдые Европодо таран тодхохые эрмэлзэжэ байнхай. Ойрын жэлнүүдтэ түбинүүд хоорондын баллистическэ «МХ» түхэлэй хэдэн зуугаад ракетээр, түбинүүд хоорондын баллистическэ «Миджитмен» түхэлэй мянгаад ракетээр, «Трайдент-2» түхэлэй уһан доогуур ябадаг 500 ракетээр, 5 мянган далита ракетээр, В-1 түхэлэй хэдэн зуугаар стратегическэ бомбардировщигоор, 17 мянган шэнэ ядерна һомо хэрэгсэлээр Пентагониие хангаха түсэбүүд тухай хэлсэхэдээ, иимэ элдэб эсын аргануудые хэрэглэдэг байна.

Худал хуурмаг баримта мэдээнүүд һүжэрөөн дэбэргэдэнэ. Дайнда бэлэдхэл хадаа эб найрамдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэл болоно гэһэншүүгээр харуулхые оролдоно. Теэд энэмнай энэ үгын удхые баһамжалан доромжолһон ябадал гээшэ ааб даа. Эдэ бүгэдэ «хизаарлагдаһан», «ута үнжэгай» болон бусад ядерна дайн байлдаан тухай доктринануудые дэлгэрүүлһэн ябадал болоно.

США-гай зонхилхы бүлэгөөрхид эб найрамдалда дуратай байһанаа элирхэйлэн харуулхын тула ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын түлөө тэмсэдэг олонхи американецуудай хүсэл эрмэлзэлые хараада абажа, түрүүлэн ядерна буу зэбсэг хэрэглэхэгүй гэһэн уялга абаһан СССР-эй үүсхэлые дэмжээ һаань, һайн байгаа. Нэгэ нэгэндээ эсэргүүгээр сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэгүй, эб найрамдалай харилсаа холбоо тогтоохо тухай жэлэй эхиндэ найруулагдаһан договорые, Варшавска Договорой гэшүүн гүрэнүүдэй дурадхалые НАТО-гай гэшүүдэй дэмжээ һаань, хоёр ехэ бүлэглэлэй нэгэ нэгэндээ эсэргүү добтолгые зайсуулан сараха байгаа гэжэ һанагдана. Тиигээ һаань, дайнай аюул бага болохо һааб даа. Зүгөөр энэ шухала үүсхэлдэ тэдэнэр мүртэй харюу үгэбэгүй.

Вашингтоной удамаршадай ядерна дай үүдхэхые һэдэжэ байхадань Советскэ Союз болон социалис хани нэгэдэлтэ гүрэнүүд эб найрамдалай залан сэхэ политикая эдэбхитэйгээр бэелүүлнэ. Ядерна буу зэбсэгүүдые мүнөөнэй хэмжээндэнь байлгахаһаа гадна, Европо түбидэ, бүхы дэлхэй дээрэ тэдэниие гүйсэд усадхахаар бэлэн байһанаа тэдэнэр мэдүүлнэ. Европын хойто хубида, Балканда, Дундада далай дээрэ, Дүтын Зүүн зүгтэ, Африкада ядерна буу зэбсэггүй зононуудые байгуулха тухай дурадхалнуудые манай орон дэмжэнэ, бүмбэрсэг дэлхэйн түгшүүрилтэй бүхы нютагуудтахи шахардуу байдал һуларуулхые оролдоно, дэлхэйн океан далайнууд дээрэ далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй ябуулгануудые хизаарлахын түлөө, сэрэгэй гаргашануудые хороохын түлөө тэмсэнэ. Замбуулинай дайдада, замбуулиин соохоо газар руу хүсэ хэрэглэлгые хорихо тухай СССР-эй шэнэ дурадхалнуудые хаа хаанагүй һайшаалтайгаар угтаһан байгаа. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андропов американ сенаторнуудтай уулзахадаа, иимэ шэнэ дурадхалнуудые оруулаа һэн. «Совет аюул» тухай худал хуурмаг үгэнүүдэй хэды үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байгаашье һаань, манай ороной оруулһан үнэн сэхэ, тодорхой дурадхалнууд хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлые эзэлжэ байһаар. СССР болон социалис оронуудай ямар хүсэл эрмэлзэлтэй байһаниинь, США-гай үйлэ хэрэгүүдэй дэлхэйе ямар ехэ аюул руу түлхижэ байһаниинь арад түмэндэ ушар ёһо ойлгохо хүн бүхэндэ ойлгосотойл.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнһаа хойшо хүн түрэлтэн дайн дажарай аюулай эрмэг дээрэ хэзээдэшье иимэ дүтэ ерээгүй юм. Империализмын эзэрхэг түримхэй бүлэгөөрхид ехэ аюул тохёолдуулна. Тэрэниие тоонгүй байжа болохогүй. Гэбэшье эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөөнэй хүсэн бүхы түбинүүд дээгүүр үдэрһөө үдэртэ ургана. Олон тоото жагсаалнууд, эб найрамдалай лагерьнууд, митингнүүд бүхы шахуу оронуудта болоно. Хүдэлмэришэн анги тэмсэлшэдэй түрүү зэргэнүүдтэ дабшана. Профсоюзуудай бүхэдэлхэйн X конгрессэй шиидхэбэреэр сентябриин 1-дэ тэмдэглэгдэжэ байһан эб найрамдалай түлөө профсоюзуудай ябуулгануудай үдэр энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ. Шэнэ дай жүрөөдэгшэдтэ хүн түрэлтэн шанга харюу сохилто үгэнэ.

В. САПРОНОВ.
(ТАСС).

ТАСС — АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

…ЙРАМДАЛАЙ, БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХУРЯАЛГЫН ХЭРЭГТЭ ҮНЭН СЭХЭ

[illegible]

хизаарлаха тухай Женевэдэ боложо байһан хөөрэлдөөнүүдые амжалтатайгаар түгэсхэхын тула Советскэ Союзай бүхы юумэ хэхые шиидэнхэй байһан тухай энэ алхам гэршэлнэ.

Совет хүтэлбэрилэгшын үүсхэлнүүд Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдые унжагайруулха сагай үгы шахуу боложо байха үедэ абтаһан политическэ шухала алхам болоно гэжэ Югославиин **«Политика»** газетэ тэмдэглэнэ. Шэнэ совет дурадхалые буруушаалга США болон бүхы НАТО-да хангалтагүй ушар болохо байна.

Европодо дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүд тухай асуудалаар Ю. В. Андроповой оруулһан дурадхал зүб шэглэлээр хэгдэһэн бүтэмжэтэй һайн, шухала алхам болоно гэжэ США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатын комиссиин нэгэнэй түрүүлэгшэ **Л. Эспин** мэдүүлбэ. Буу зэбсэгүүдые хинаха талаар Рейганэй захиргаанай ябуулгануудта ямар нэгэн һайн алхамай хэгдэһые конгрессэй олохон гэшүүд, американ олониитэ харанагүй. США Женевэдэ шэнэ дурадхалнуудые дурадхан табиха ёһотой.

«Буу зэбсэгүүдые хинаха талаар совет хүтэлбэрилэгшын һүүлэй үедэ бэелүүлжэ байдаг ябуулганууд этигэл найдал түрүүлнэ, — гэжэ **«Нью-Йорк таймс»** газетэ тэмдэглэнэ. —Энэ талаар арга боломжын алдагдахагүйн тула американ олониитэ анхаралтайгаар адаглаха зэргэтэй».

Стратегическэ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха ба хороохо тухай Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ американ делегациие толгойлдог **Э. Раунийн** хэһэн мэдүүлгые **«Вашингтон пост»** толилбо. Вашингтоной тусхай тушаалтадай һанал бодолые элирхэйлэн харуулхадаа, тэрэ шэнэ совет үүсхэлнүүдэй удха шанарые бага болгохые американ «першингнууд» болон далита ракетэнүүдые Баруун Европын газар дайда дээрэ али бүхы аргаар таран тодхохо гэһэн США-гай хараа бодол сагааруулхые оролдоһон байна.

Шэнэ совет эб найрамдалта үүсхэлнүүдтэ баруунай зарим оронуудай тусхай тушаалтадай хандаһан ушарые Бельгиин **«Сите»** газетэ эрид буруушааба. Эдэ үүсхэлнүүдые сэхэ буруушаахые зүрхэсөөгүйшье һаа, эдэ бүгэдэ «һонирхол түрүүлнэ» гэхэтэеэ хамта, үшөөл «хангалтагүй байна» гэжэ Вашингтон ба НАТО-гайхид мэдүүлээ.

Али алинда таарамжатай хэлсээ баталбал, ракетэнүүдэйнгээ нилээд ехэнхи хубиие үгы хэхээр Советскэ Союзай бэлэн байһан тухай Ю. В. Андроповой мэдүүлгэ Япон болон Хитадай айжа жэхыжэ байһан ушарые үндэһөөрнь усадхан зайсуулна гэжэ Кипрэй **«Харавги»** газетэ тэмдэглэнэ. Американ али бүхы буруушаалганууд худал хуурмагаар соностоно. Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ амжалта туйлаха харгы зам Советскэ Союз үргэнөөр нээгээ. Вашингтоной үгэ хэлэхэнь лэ үлэнэ.

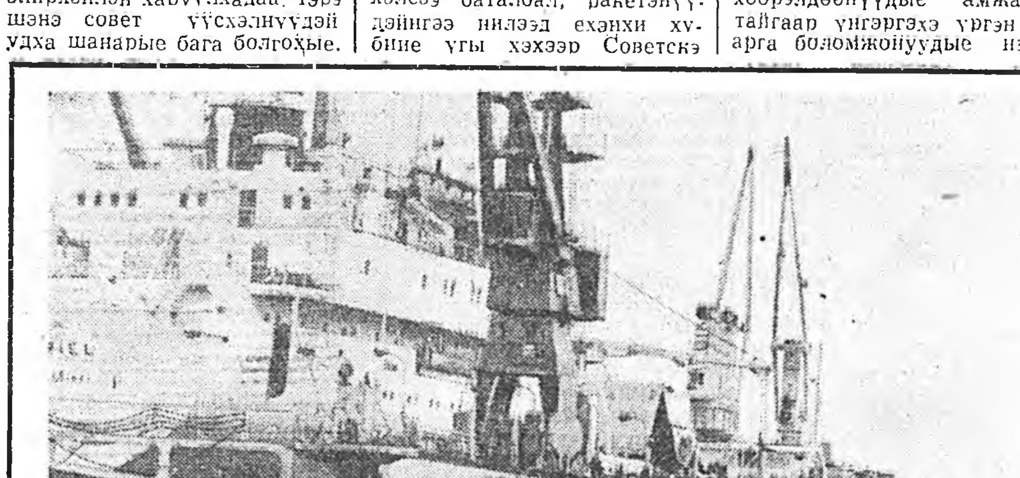
Ю. В. Андроповой харюунууд дотор найруулагдаһан шэнэ совет эб найрамдалта үүсхэлнүүд буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые амжалтатайгаар үнгэргэхэ үргэн ехэ арга боломжонуудые нээнэ.

…ҮДЫЕ ТОДХУУЛАН ТАБЮУЛХАГҮЙ»!

[illegible]

дээрэ гаража ерэхын урдатээ болоһон байгаа.

Тэрээндэ хабаадагшад дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европын хэдэ хэдэн оронуудай газар дайда дээрэ таран тодхохо тухай США-гай ба НАТО-гай аюултай түсэбүүдые бэелүүлгэһээ арсахыень эрилтэ табиһан байна.

ФИНЛЯНДИ. «Валмет» гэжэ гүрэнэй акционерно бүлгэм гадаадын хүдалдаа неймаанай совет эмхи зургаанүүдтэй харилсаа холбоогоо саг үргэлжэ үргэдхэнэ. 1946 ондо байгуулагдаһанһаа хойшо тус фирмэ СССР-тэ элдэб суднанүүдые эльгээгээ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Валмет» фирмын бүтээһэн уһан дээрэ тамардаг док.

ТАСС-ай фотохронико.

ДҮЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ БААТАРНУУД

ЭХЭНЭРЭЙ ЗОРИГ

Мүнөө 62 наһанайнгаа богоһо алхажа ябаһан Дора Константиновна сарюун хүнгэн зандаа, аша гушанараа үргэлсэжэ ябадаг юм.

Дора Сахидакова Эрхүүгэй областиин Боохоной багшанарай училищи 1942 ондо дүүргээд, нютагайнгаа һургуулиин эхин классуудай нэгэндэ багшалжа эхилһэн байгаа. Энэл үедэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронтнууд дээрэ дайн байлдаанай боложо байһан эгээл хүшэр хүндэ саг бэлэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордоһон нютагайнгаа үхибүүдые Сахидакова һургадаг байгаа. Удангүй комсомол басаган Дора Константиновна фронт ошохо дуратай байһан тухайгаа районойнгоо сэрэгэй комиссариадта мэдүүлгэ бариба ха. Эгээл энэ үедэ фронт эльгээпдэхэ комсомол басагадые медицинскэ сестрагай курсда абаха гэһэн захиралта абтаад байба.

1942 ондо медицинскэ сестрагай үнэмшэлгэтэй болоһон комсомол басагад Совет Армиин зэргэдэ албаяа хэжэ захалһан байна. Тиин Д. К. Сахидакова үетэн нүхэдтэеэ сэрэгэй албанда байхадаа, шархатаһан сэрэгшэдтэ яагаад түргэн туһаламжа үзүүлхэ талаар һургуули гарахынгаа хажуугаар мэргээр буудажа һурахые эрмэлзэдэг һэн.

Эдэнэрэй иигэжэ дайн байлдаанда бэеэ бэлдэжэ байхада үнинэй хүлеэгдэһэн Илалтын үдэрэй салют үгтэжэ. Эхэ ороон соогуурнай баярта мэдээсэл сахилгаан түргөөр тараа бэлэй.

1945 оной август һарада Дора Константиновнагай совет сэрэгшэдтэй хамта Алас Дурна хүрэжэ ерэхэдэ, алба хэжэ байһан стрелково полконь хилэ дабан, япон самурайнуудта эсэргүү добтолгодо ороолсоһон юм. Үхэлтэ дайнай шанга тулалдаанууд боложо захалаа. Снарядуудай тэһэрээн, һомонуудай эшхэрээн, хүнэй дүтэ ойроо юушье хараха, обёорхоор бэшэ байдал хирэ-хирэ болоод үзэгдэдэг һэн. Иимэ сагта арадаа сүүмхэ үргэлһэн медицинскэ сестранууд шархатаһан сэрэгшэдээ бэдэрэн, окопуудай дундуур мүлхижэ гарадаг байгаа. Дора Константиновна шархатаһан сэрэгшэдтэ медицинскэ түрүүшын туһаламжа үзүүлжэ ябахадаа, юунһээшье айдаггүй, зориг түгэлдэр дабшадаг һэн. Полкынь сэрэгүүд Манжуурай хада уулатай газарнуудаар шууд түргөөр дабшажа, япон дайсадые гам хайрагүйгөөр сохилсоо. Хэдэхэн хоногой туршада полконь бусад частьнуудтай хамта Мудзьян, Мукден городуудта хүрэжэ ерэһэн юм. Буряад оронойюрын энэ басаганай алдар габьяае Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнэһэн юм. Мүнөө тэрэнэй энгэртэ дайшалхы замыень гэршэлһэн найман медаль ялардаг. Тиихэдэ Верховно Главнокомандалагша И. В. Сталинай гар табилгатай баяр баясхалангай бэшэгүүд гэртэнь хэдагалаатай байдаг. Дора Константиновна 1945 оной һүүл болотор Алас Дурнада сэрэгэй алба хээд, түрэл нютагаа бусажа ерээ бэлэй. Багша мэргэжэлтэй Сахидакова Эрхүүгэй областиин Нүхэдэй дунда һургуулида 1969 он болотор багшалһан юм. Һүүлээрнь Улаан-Үдын нэгэдэхи педучилищиин хүгжэмэй-педагогическа отделенидэ 1976 он болотор хүдэлжэ гараа.

Училищида һуража гараһан һурагшад эрэлхэг зоригтой Дора Константиновнагай Эхэ орондоо, түрэл арадтаа үнэн сэхээр алба хэхэһээ һайхан һэшхэл байдаггүй гэжэ хэлэдэгые мүнөө хүрэтэр һанадаг ёһотой. Юуб гэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан Д. К. Сахидакова маанадта дайн байлдаан хэрэггүй гэжэ һурагшадтаа ойлгуулдаг байгаа бшуу. Гушаад жэлэй туршада багшалһан Дора Константиновна эрхим ажалайнгаа түлөө «РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн тэмдэгээр, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байха юм.

Мүнөө наһанайнгаа амаралтада гараһан ажалай болон дайнай ветеран Дора Константиновна гараа дэлгээд миин һуужа шададаггүй. Һүүлэй үедэ тэрэ Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын, хилээмэнэй хоёрдохи заводуудта ажаллаһан байна. Сүлөө сагай гарахада нүхэр Сахидакова өөрынгөө ажаһуудаг 47-дохи кварталай хүн зоной дунда сэрэгэй-патриотическа асуудалаар һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэжэ байдаг.

С. БАЛДАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. К. Сахидакова.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ Х
НОМ АЛБА ХЭ

Ойрын үдэрнүүдтэ манай ороной нииислэл Москва дэлхэйн номой андалдаанай эгээн томо түбүүдэй нэгэн болохонь. Ушар юуб гэхэдэ, эндэл СССР-эй ВДНХ-да сентябриин 6-һаа 12 хүрэтэр дүрбэдэхеэ номой уласхоорондын выставкэ-яармаг үнгэргэгдэхэнь ха юм. «Ном эб найрамдалай ба дэбжэлтын хэрэгтэ алба хэнэ» гэһэн энэ выставкэ-яармагай уряалынь бүхы табан түбиин олониитын, ном барлагшадай болон тараан дэлгэрүүлэгшэдэй зүгһөө халуунаар дэмжэгдэнэ гээшэ.

Выставкын эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Госкомитедэй түрүүлэгшэ **Б. Н. Пастуховтой** ТАСС-ай корреспондент уулзахадаа, энэ нээгдэхэеэ байгаа яармаг тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэхыень гуйһан байна.

—Манай ороной ябуулжа байгаа амгалан ёһоной гадаадын политика соёлой талаар уласхоорондын харилсаа холбоое, тэрэ тоодо номой андалдаае хүгжөөлгэдэ һайнаар нүлөөлнэ,—гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Энээнһээ урда тээ Москвада үнгэргэгдэһэн номой яармагуудай дүнгүүд элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй бэе бэетэеэ аша туһатайгаар харилсаха, олзо ориотой холбоо бэхижүүлхэ дүүрэн арга боломжотойе гэршэлэн харуулаа юм.

Эб найрамдалай болон дэбжэлтын хэрэгтэ нүлөө үзүүлхэ үг удхатай бүхы номуудта манай выставкэ-яармагай павильоной үүдэнүүд үргэнөөр сэлигдэнхэй гээшэ. Эндэ соёлой болон эрдэм наукын талаар түйлалтануудаа андалдаха, дэлгэрүүлхэ арга боломжомнай тон ехэ гээд баталан хэлэхэ үндэһэн манда бии. Тиимэл хадань Москвада үнгэргэгдэдэг заншалта боложо байгаа энэ ехэ хуралдаанда бүхы дэлхэйн оронуудай түлөөлэгшэд халуун һонирхолтойгоор хандана бшуу.

Уридшалан багсаагдаһанай ёһоор, байгша оной яармагта ерэ гаран орон хабаадаха юм. Урда жэлнүүдэйхидэл адляар аха дүү социалис оронуудай хэблэлэй газарнууд, ном наймаалдаг эмхинүүд үргэнөөр эндэ түлөөлэгдэхэ байһаниинь ойлгосотой. Тиихэдэ Баруун Европын, Азиин, Африкын, Хойто ба Урда Америкын, Австралиин мэдээжэ фирмэнүүд выставкэдэ хабаадаха хүсэлтэйгөө элирхэйлээ.

Москвагай яармагта эгээн түрүүшынхеэ хабаадаха гүрэнүүдшье бии. Тэдэнэй тоодо Дээдэ Вольта, Гренада, Индонези, Ирланди, Камерун, Хитадай Арадай Республика, Кувейт, Лесото, Маврикия, Сан-Томе ба Принсипи, Сейшелэй аралнууд, Судан ба Уганда ороно.

Выставкэдэ хабаадагшадай дунда 15 уласхоорондын национальна эмхинүүд бии. Нэрлэбэл, ООН, ЮНЕСКО, Ажалай талаар уласхоорондын нэгэдэл, Эб найрамдалай бүхэдэлхэйн Совет Почтонуудай бүхэдэлхэйн союз, Атомна энергиин талаар уласхоорондын агентство, ООН-ой хүүгэдэй фонд, Эрдэм наукын ба техникын талаар мэдээсэл дамжуулдаг уласхоорондын түб.

Москвагай выставкэ-яармаг бүхэн онсо өөрсэ шэнжэтэй аао даа. Жэшээлхэдэ, мүнөө жэл — Национальна соёл ба эрдэм гэгээрэлые хүгжөөлгэдэ номой дүүргэдэг үүргэ» гэһэн тусхай стенд дэлгээгдэхэ байна. Тэрэнэй бүридэлдэ дэлхэйн таби гаран оронуудай барлан гаргаһан номууд оруулагдаха харааатай. Тэрэ стендын совет таһаг «Иван Федоровһоо эхилээд, мүнөөдэр хүрэтэр» гэһэн темэдэ зорюулагдаха юм. Ушар юуб гэхэдэ, байгша ондо ородой түрүүшын номые хэблэһэн габьяатай Иван Федоровой наһанһаа нүгшэһөөр 400 жэлэй ой бүхы дэлхэй дээрэ тэмдэглэгдэхэнь ха юм. Энээн тухай тусхай шиидхэбэри ЮНЕСКО гаргаһан байна.

«Аша туһатай уулзалгануудай клуб» эдэ үдэрнүүдтэ эдэбхитэйгээр хүдэлхэ ааба гэжэ бидэ батаар найданабди. Тэндэ мэдээжэ совет болон хилын саанахи оронуудай уран зохёолшод, эрдэмтэд, элдэб мэргэжэлтэд, ном хэблэгшэд сугларжа, һаналаа андалдаха арга боломжотой байха.

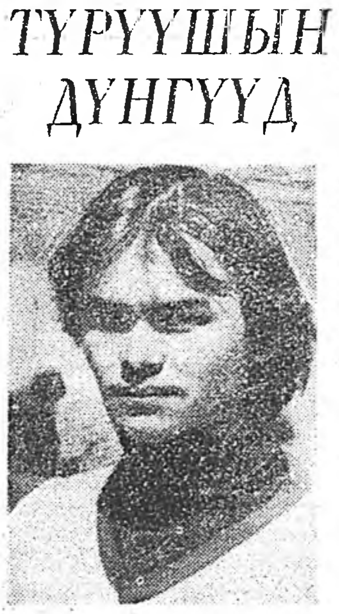
Яармагай үедэ заншалта ёһоороо хүүгэдэй уран зурагай уласхоорондын конкурс соносхогдохо юм. Мүнөө үедэ олохон оронуудһаа дүн хамта 13 мянга шахуу зурагууд Москва ерэнхэй гээшэ. Эдир уран зураашадай эгээл эрхим бүтээлнүүд яармагай айлшадта харуулагдаха.

Совет экспозици тухай нэгэ хэды тогтохо хүсэлтэйб. Выставкэ-яармаг дээрэ тэрэ эгээн томонь байха. Эрдэм мэдэсын бүхы һалбаринуудаар бэшэгдэһэн хори мянган ном совет хэблэлэй газарнууд харуулха юм. Имагтал эзэн байһанай эрхээр иимэ ехэ экспозици дэлгэнэ бэшэбди, харин манай орон дотор ном хэблэлгын хэрэгэй хүгжэлтэдэ үндэһэлэн, эды шанаан ном айлшадтаа харуулха гэжэ шиидээбди. Үнэхөөрөөшье, СССР-тэ ганса үнгэрһэн жэлдэ Советскэ Союзай болон дэлхэйн арадуудай 124 хэлэн дээрэ 81 мянган элдэб ном ба брошюранууд барлагдан гараа юм. Тэдэнэй тиражынь 1,9 миллиард хэһэгтэ хүрөө.

Марксизм-ленинизмын класигуудай зохёолнууд, КПСС-эй XXVI съездын гол удха ба шэглэлые, партиин ЦК-гай майн ба ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумуудэй шиидхэбэринүүдые тайлбарилһан хүдэлмэринүүд, коммунис партиин ба Совет гү-

Спорт

ТҮРҮҮШЫН ДҮНГҮҮД

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдын транспортын «Локомотивай» стадион дээрэ үнгэргэгдэжэ байна. Шэтын областиин, Тувын болон Буряадай АССР-нүүдэй 60-аад мэргэшүүл мүрысөөндэ хабаадана.

Буряадай АССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр Н. В. Бутуханов спортсменүүдые амаршалан үгэ хэлэхэдээ, ехэ амжалта түйлахыень хүсэбэ.

«Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй нёдондо жэлэй чемпионууд— Шэтэһээ уласхоорондын классай спортын мастернууд С. Жигжитова, Б. Галсанов мүрысөөнэй туг үргөө.

Эрэшүүл — 90, эхэнэрнүүд —70 метрһээ харбажа захалба. Түрүүшээр яһала удаан саг соо манай спортсменүүд С. Николаева, Ц. Будаев хоёр эрхимлэжэ ябаба. Тиин эгээл холын зайда харбалгын дүүрэхэ тээшэ айлшаднай ахижа, урагшаа гараһан байха юм.

Ороной суглуулагдамал командын гэшүүн Светлана Жигжитова 312 очко тудажа, илалта түйлаба. Энэнь һайн үрэ дүн гээшэ. Хоёрдохи һуури эзэлһэн спортын мастер Б. Абидуевае (Шэтэ) тэрэ 17 очкогоор ахижа гараа. Тувын АССР-эй түлөөлэгшэ, спортын мастер Галина Огнева гурбадахи һуури эзэлһэн байна. Манай мэргэн Светлана Николаева 285 очкотойгоор удаадахи һуурида гараба.

С. Жигжитова 60 метрһээ харбахадаа, түрүү һуури эзэлбэшье, эгээл холын зайда харбаһанһаа 5 очкогоор бага үрэ дүн харуулаа. Б. Абидуева, С. Николаева гэгшэд тус тустаа 300 очко абаһан байна. Мүрысөөндэ гээгдэжэ ерэһэн уласхоорондын классай спортын мастер Ц. Бумбошкина тэдэнэртэ нэгэ очкогоор гартаба.

Түрүүшын үдэрэй дүнгүүдээр 619 очкотойгоор С. Жигжитова эрхимлэнэ. Б. Абидуева —хоёрдохи (595 очкотой), С. Николаева гурбадахи һууринуудые эзэлнэ (585 очкотой).

Балдоржи Галсанов 90 болон 70 метрһээ харбахадаа илаба. Спортын мастернууд И. Бальжинимаев, Ц. Будаев, Ц. Эрдынеев гэгшэд удаадахи һууринуудые эзэлнэ.

«Динамо» бүлгэмэй Шэтын областной соведэй эхэнэрнүүдэй, эрэшүүлэй команданууд түрүүлжэ ябана. Манай республикын мэргэшүүл хоёрдохи һуури эзэлнэ.

Үсэгэлдэр харбагшад 50 болон 30 метртэ мүрысэһэн байха юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй суглуулагдамал командын гэшүүн Валерий Яковлев.

В. ПЛУТТЫН фото.

БАГШАНАРАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД ҮНГЭРБЭ

ЯРУУНА

Нарһатада районой багшанарай август һарын заншалта зүблөөн хоёр үдэрэй туршада үнгэргэгдэбэ. Тус зүблөөн дээрэ КПСС-эй Яруунын райкомой пропаганда болон агитациин таһагые даагша Н. Г. Кугаевский «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй дүнгүүд ба һуралсалай шэнэ жэлэй шухала асуудалнууд» гэһэн элидхэл хэбэ.

Удаань районой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша И. С. Шоноев «1982—1983 онуудай һуралсалай жэлэй дүнгүүд ба КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан педагогическа коллективүүдэй шиидхэхэ асуудалнууд» гэһэн нэмэлтэ элидхэл уншаа.

Һүүлээрнь зүблөөндэ суглараһан багшанар, районой эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд тус элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэһэн байна.

Удаадахи үдэрынь багшанар болон һурган хүмүүжүүлэгшэд мэргэжэлээрээ 3 секцидэ хубааржа, хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

С. ИВАНОВ.

ХЭЖЭНГЭ

Хэжэнгын районой багшанарай августын зүблөөн дээрэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Л. Ц. Цыдыпов «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, ургажа ябаа үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын зорилгонууд» гэһэн элидхэл хэбэ. Һүүлээрнь районой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша В. Ц. Дашинимаев һуралсалай үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүд, пленум дээрэ багшанарта табигдаһан шэнэ эрилтэнүүд тухай нэмэлтэ элидхэл суглараршадай анхаралда дурадхаа.

Удаань Х. Н. Намсараевай нэрэмжэтэ Хэжэнгын дунда һургуулиин директор, СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай АССР-эй габьяата багша Д. Г. Баяртуев, Дээдэ Хэжэнгын дунда һургуулиин ород хэлэнэй ба литературын багша, СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник Г. Д. Гостева, Сулхарын дунда һургуулиин эхин классуудай багша Н. Н. Андриевская болон бусад тус зүблөөн дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Зүблөөнэй хүдэлмэридэ районой ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

В. ЦЫРЕНОВ.

АЯНШАЛАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

Москва хотодохи «Профиздат» хэблэлдэ «Туристические учреждения профсоюзов» гэжэ нэрэтэй олондо мэдээжэ тайлбари-ном удхаараа шэнэлэгдээд, дүрбэдэхеэ барлагдаба. Аяншалга ба экскурсиин талаар түбэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо В. И. Смирнов түрүүтэй тус номой авторнууд орон дотороо аяншалгын үргэн хүгжэлтэ, хүн зоной элүүр энхэ ба амаралга, сүлөөтэй сагаа зүбөөр хэрэглэлгэ совет профсоюзуудай халуун анхаралда байдаг тухай гэршэлнэ гэжэ һонирхолтойгоор хөөрэнэ.

Энэ номдо оруулагданхай Буряад ороной аяншалгын газарнууд тухай очерк аян замда дуратайшуулай халуун анхаралые татана. Тиихэдэ аяншалгын газарнууд, Буряад ороной аяншалгын бааза ба гостиницанууд тэдэнэй арга боломжонууд тухай мэдээсэлнүүд толилогдонхой.

А. ЛЕГКИЙ.

СЕНТЯБРИИН 1-һээ ХАРГЫГААР ЯБАЛГЫН

ШЭНЭ ДҮРИМ ХҮСЭНДӨӨ ОРОБО

ХУУЛИ БА ЖУРАМ

«Харгыгаар ябаха дүримүүдые эбдэһэнэй түлөө захиргаанай харюусалгада хабаадуулха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ 1983 оной мартын 15-да баталан абтаһан юм. Тэрэ Указ байгша оной сентябриин нэгэнһээ хүсэндөө оробо.

Шэнэ Указай гарахын урда тээ харгын дүрим, мүн энэ дүрим эбдэгшэдые захиргаанай харюусалгада хабаадуулхын тула союзна республиканууд өөрын указтай байһан. Тиихэдэ харгын дүрим эбдэгшэдтэ элдэб янзын яла түлүүлэгдэдэг байгаа ха юм. Шэнэ Указай хүсэндөө ороходонь тиимэ хазагайруулга болюулагдажа, автомобилина транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда журам бэхижүүлхэ, харгыгаар ябаха дүримүүдые эбдэхэ ябадалтай тэмсэл шангадхаха, хүнүүд болон ашаа зөөлгэ дээрэ элдэб гэнэ усалһаа һэргылгэ хангаха, эрхэтэдэй эрхэ болон аша туһын хуулита хэрэгүүдые хамгаалха хэрэгтэ туһалха болоно.

Шэнэ Указ соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, харгыгаар ябаһан жолоошод тогтоогдомол нормоһоо үлүү түргөөр машинаяа ябуулһанайнгаа түлөө, харгын захадахи сигналай эрилтэ дүүргээгүйн түлөө, мүн харгын тэмдэгүүдэй гү, али харгы дээрэхи зурлаа-тэмдэгүүдэй эрилтые дүүргээгүйн түлөө, хүнүүдые зөөдэг болон транспортна хэрэгсэлнүүдые ахижа урдань орохо, харгынуудай уулзуур, мүн ябагашуулай гарадаг газарые зүбөөр гаталха ба ниитын транспортын зогсохо газар гэрэлтүүлхэ приборнуудые хэрэглэхэ гэхэ гү, али транспортын булюу эрхэтэй хэрэгсэлнүүдтэ һаадгүйгөөр үнгэрэн гараха арга олгохо дүримүүдые эбдэһэнэй түлөө, тиихэдэ машина жолоодохо эрхэгүй хүндэ руляа үгэһэнэй түлөө жолоошод уридшалан һануулгада хүртэхэ гэхэ гү, али гурбанһаа арбан түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ болоно.

Тэрэшэлэн түмэр зам дээгүүр гараха дүримүүдые эбдэһэнэй түлөө жолоошод урид һануулгада хүртэхэ гэхэ гү, али 10-һаа 30 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ. Энээнһээ гадна, дурсагдаһан дүримүүдые жэлэй туршада дахяад эбдээд байбал 20-һоо 50 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ гэхэ гү, али зургаан һараар транспорт жолоодохо эрхэһээ хаһагдаха юм. Тиихэдэ машина һогтуугаар жолоодожо ябаһан хүн 30-һаа 100 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ гү, али нэгэ жэл хүрэтэр машина жолоодохо эрхэһээ хаһагдаха байна. Урдандаа иимэ хүнүүд машина жолоодохо эрхэһээ аяар 5 жэл хүрэтэр хаһагдадаг байһан. Харин мүнөө тэрэнь 3 жэл болгогдонхой. Юуб гэхэдэ, гурбан жэлээр эрхээ хаһагдаһан жолоошон өөрынгөө гаргаһан алдуу, эндүүдэ зүб тобшолол хэжэ, дахинаа машина жолоодохо эрхэтэй болохо байна ха юм.

Харгы дээрэ авари хэһэн һогтуу зарим жолоошод зугадан ошохо һэдэлгэ гаргадаг байха юм. Тэрэ һогтуу байгаа һаа 30-һаа 100 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ, жолоодохо эрхэһээ нэгэ жэлээр, мүн иимэ авари хоёрдохиёо хэһэн байбал 3 жэлээр эрхэһээ хаһагдаха болоно гээшэ. Мүнөө шэнэ хуулиин эрилтын ёһоор, һогтуу жолоошондо машина үгэһэн захиргаанай хүтэлбэрилэгшэд хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха болонхой.

Мүн ябаган хүнүүд, велосипедистнүүд, ашаа зөөгшэд ба бусад хүнүүд харгын сигналнуудай эрилтые дүүргээгүйн түлөө, харгын тэмдэгүүдэй эрилтэнүүдтэ анхарал хандуулаагүйн түлөө урид һануулгада хүртэхэ гэхэ гү, али гурбан түхэригэй яла түлэхэ болоно. Тиихэдэ эдэнэр дээрэ дурсагдаһан гэмтэ ябуулганууудые хээд, транспортна хэрэгсэлнүүдые, ашаа, харгы, харгын түхеэрэлгэнүүдые ба бусад эд хэрэгсэлнүүдые эбдээд байбал, табанһаа гушан түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ.

Шэнэ Указай үндэһөөр мүнөө республикын МВД-гэй ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд, ниитын түлөөлэгшэд энэ үдэрһөө эхилэн харгы замууд дээрэ гэнэ усал үсөөрүүлхын хойноһоо тэмсэл хэжэ эхилбэ.

П. ИВАНОВ,
Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ГАИ-гай ахалагша инструктор.

Мүнөөнэй үедэ аюултай харгынууд олон байна. Гүнзэгыгөөр хобоотошоһон, бамбалзуурта һан харгыһаа бо-

ЭХ, ХАРГЫ, ХАРГЫ...

Республикымнай зарим районуудта автобусуудай таһалгаряатайгаар ябадаг ушарһаа манай предприятида яһала олон гомдол ородог. Автобусой ябадаг замда гэнэ усал һэргылхэ ушарнууд тохёолдодог, харгын байдал бүхы юумэнэй гол шалтагаан болоно.

Автомобильна харгынуудые барилга ба ашаглалгын РСФСР-эй автомобильна транспортын Дүримэй ёһоор автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхы комитедүүд мүн лэ колхоз, совхозууд болон бусад предприятинууд өөһэдынгөө мэдэлдэ байһан автомобильна харгынуудые тэмдэгүүдтэй байлгаха, харгынуудаа ходо заһабарилжа байха талаар хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Ушар иимэһээ дурсагдагша Дүримэй гол шухала эрилтэнүүд олонхи районуудта дүүргэгдэдэггүйнь харамтай. Тиимэһээ республикымнай харгы замуудай байдал һайжараг лэ гэжэ найдан хүсэгдэнэ.

Жэлдээ хоёр дахин (намар-үбэлэй ба хабар-зунай үенүүдтэ) тусхай комиссинууд автобусой замые шалгахаяа гарадаг. Бүхы замууд шалгагдажа, элирүүлэгдэһэн дутуу дунданууд акт дотор тэмдэглэгдээд, хэмжээ абаха албан зургаануудта эльгээгдэдэг. Энэ шухала хэрэгэй энээгээр дүүрэдэгынь харамтай. Актнуудай шиидхэхэ зэдэкээ болзороо хүлеэжэл байхадань, ехэ аюултай харгынуудаар автобусууд ябаһан зандаа.

1980 оной декабрь һарада Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи харгы замууд дээрэхи аюулгүй сахидаг республиканска комисси «Автобусуудай ябадаг харгы замуудай байдалые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн тогтоол баталан абаһан һэн. Комисси энэ тогтоолоор Хандагатайн ба Шулуутайн леспромхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые, тэдэнэй мэдэлдэ байһан түмэр замай переездүүдые заһабарилхыень уялгалаа бэлэй. Теэд энэ даабари мүнөө болотороо дүүргэгдээгүй. Харин переездүүдэй байдалай бүри тулюур болонхойшье һаань, манай предприятиин жолоошод пассажирнуудые зөөһэн зандаа.

Тиихэдэ Хэжэнгын районой Ород гэжэ нютагта ойрхоно оршодог харуулгагүй переездые Тарбагатайн леспромхоз харууһатай болгохо байгаа. Энэньшье хэрэг мүнөө болотор саарһан дээрэ миин бэшэгдэнхэй. Ушар тиимэһээ автобус тэрэ переездһээ саашаа ябахаяа болинхой. Нёдондо энэл асуудалаар Доодо Худанай поссоведэй түрүүлэгшэдэ предприятиимнай захиргаан хандаа һэн. Мэдээжэ басниин удхаар «ашаамнай мүнөө болотороо тэндээ» гэһэн ушар болоно.

Ородой Адаг—Ород гэһэн хоёр һууринай хоорондохи харгы тон муу гэжэ жэл бүри акт соо тэмдэглэгдэдэг. Тус актын буулгабаринууд Хэжэнгын ДРСУ, Бурятавтодор, Хэжэнгын гүйсэдком рүү жэл бүри эльгээгдэдэг. Харин Хэжэнгын ДРСУ тэрэ зоболонто харгые заһабарилхаяа мартажархидаг. Романовка, Озерно хүрэтэр автобус ябахаяа болинхой. Дээдэ Талысса ороходо болинхой, мүн Онохой һуурин доторхи харгынууд саг үргэлжэ хаагдадаг. Горячинск курорто амаралтын хүн зоной ехэ олон гомдол ородог. Тиимэһээ районой гүйсэдкомууд, ДРСУ-нууд зохихо хэмжээнүүдые абажа, харгы замай байдалые һэргээг лэ.

Байгша оной хабар СССР-эй Верховно Соведэй Президиум «Харгыгаар ябаха дүримүүдые эбдэһэнэй түлөө захиргаанай харюусалгада хабаадуулха тухай» гэһэн Указ баталан абаһан байна. Харгы замууд дээрэ гэнэ усалые һэргылхэ талаар тон зүб эрилтэнүүд табигданхай. Тиихэдэ энэ Указ автомобильна транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда журам бэхижүүлхэ, харгыгаар ябаха дүримүүдые эбдэхэ ябадалтай тэмсэл шангадхаха хэрэгтэ туһалха ёһотой. Указ дотор хэлэгдэһэн эрилтэнүүд илангаяа харгын дүримые хазагайруулагшадые хэһээхэ хэмжээнүүд зүб табигдаа

Ю. КУЛИНИЧ,
Улаан-Үдэ хотын пассажирска 2-дохи автопредприятиин начальнигай орлогшо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): **ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд — лейтенант А. Попов, ахалагша лейтенант В. Дульский, лейтенант В. Киреев Улаан-Үдэ хотын Октябрьска районой харгы замууд дээрэхи байдал зүбшэн хэлсэнэ.**

А. ЧЕПАКИНАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Амар мэндэ, һургуули! — түрүү бэшэг. «Таряашанай үгэ найдамтай» — Е. Митрофановагай статья. «1983 оной сентябрь» — материалнуудай суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Главкада һаатаа» — В. Шабановай статья. «Багшын алдар» — В. Бадмаевай зу-

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Дохёогоо үгыт, горнистнууд». 10.40—«Учитель»—уран һайханай фильм. 12.25—Москвагай камерна оркестр наадаха. 12.50 — Шэнэ һонин. (12.55 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — Баримтата фильмүүд. 16.40—«М. В. Ломоносовой ажабайдал ба ажал ябуулга». 17.40 — «Бидэ колхоздоо үлэнэбди». 18.10—«В. Левашовой дуунууд».

Улаан-Үдэ. 18.40—«Байгал»—мэдээсэлэй программа. 19.00—«Арадай хиналтын экран».

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — Һурагшадта концерт.

Улаан-Үдэ. 20.40 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар).

Москва. 20.55 — «Бурный рейс»—уран һайханай фильм. (Вьетнам). 22.00 — «Время». 22.35 — «Саженцы» — уран һайханай фильм. 24.00 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Телефильм. 9.35 — «Залуушуулай холбооной зорилго-

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД. ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54—54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05 пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86 советского строительства и быта—2-69-58 культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Гос[...] ственного комитета Бурятской АСС[Р] делам издательств, полиграфии и [...] ной торговли г. Улан-Удэ, ул. Лени[на] Н-01651. Заказ № 201. Индекс [...]